

EN ESTETISK PLAN
FOR
K A L V Å G

amanuensis siv. ark. MNAL Kolbjørn Nesje Nybø

Innhold

Innledning

1: Fysisk planlegging

1.2: Arkitektur

2: Estetisk planlegging

3: Visualiseringen

Registrering

4: Historikk

4.1: Under Torshovdens beskyttelse

4.2: Kalvåg vokser fram

5: Problem

Karakterisering

6: Kalvåg som opplevelse

6.1 Adkomsten

6.2 Steder i tettstedet

7: Landskapet

8: Veiene

9: Bebyggelsen

10: Utemøblering og gatebelegg

11: De eldste husenes stiluttrykk

12: Sjøbua

13: Konklusjon

Rettledning

14: Hovedrettledere

15: Generelle rettledere

15.1: Veinettet

15.2: Sjøbuene

15.3: Annen bebyggelse

16: Spesielle rettledere

16.1: Hansplassen

16.2: Amtskaia

16.3: Skuleområdet

16.4: Svingen

16.5: Knutholmen

16.6: Buvika

16.7: Området ved Lisetbua og Vamråkbua

16.8: Kalvåg i dag (tegning)

16.9: Kalvåg slik det kan se ut om noen år (tegning)

16.10: Kalvøya

Innledning

1: Fysisk planlegging

I følge heftet "Fysisk planlegging" av August E. Røsnes m.fl. - Kommuneforlaget 1992, er Fysisk planlegging:

" - systematiske overlegninger for produksjon av anlegg, bygninger og andre omgivelses-goder".

I innledningen står det videre at - "... tre ulike forhold påvirker planleggingens formål og måten oppgaven løses på. Grunnleggende er de menneskelige behov som omgivelsesgodene skal imøtekomme. Videre er fysisk planlegging, både den offentlig regulerte og den spontane, innfelt i samfunnsutviklingen slik at den gjenspeiler hvordan utviklingen av samfunnet i stort påvirker ulike grupper og myndigheters krav til fysiske omgivelser.

Dessuten vil den som deltar aktivt i utformingen av omgivelsene, ut fra kultur, tradisjon og samfunnsskapte forhold, anlegge idealer eller forbilder for denne utformingen".

Ser en på planlegging i et historisk perspektiv så påvirker alltid en historisk epokenes mer generelle holdning menneskets syn på det å planlegge sine omgivelser. Således gjenspeiler modernismens holdninger dagens forhold til planlegging.

Samfunnet og våre omgivelser forandrer seg stadig. En kan si at utformingen av våre menneskeskapte omgivelser er et resultat av historiske prosesser hvor blant annet den fysiske planleggingen inngår. Hovedidéen med denne er - "... å skape et fysisk resultat som innenfor rekkevidden av det fattbare gir mennesket mulighetene til å leve et godt liv. Dette kommer til uttrykk gjennom omgivelsesidealene både som almene fysiske idealer og som stedsidealene. Et av formålene med planleggingen er å realisere slike idealer".

1.2: Arkitektur

Arkitekturen er et aspekt under begrepet Fysisk planlegging. Her forsøker man å forstå de fysiske omgivelsene som fysisk form og å formgi nye omgivelser. Arkitektfaget bygger på lange tradisjoner og tildels på mer systematisk utbygde teorier.

I fysisk planlegging defineres Arkitektur som: "Fysiske omgivelser forstått som fysisk form".

Det er i dag innen arkitektur flere innfallsvinkler til forståelse av formene i våre omgivelser. En kan i hovedsak dele disse inn i to kategorier, en med et mer naturvitenskapelig utgangspunkt og en med et mer fenomenologisk utgangspunkt. Diskusjonen mellom disse retningene har foregått i mange år, der den fenomenologiske eller mer opplevelsesmessige retningen har blitt gjenstand for stadig større interesse, spesielt de siste ti år. Dette er en tendens som en ser på mange felt i samfunnet også innen naturvitenskapen.

Estetisk planlegging tilhører den delen av arkitekturplanleggingen som vektlegger opplevelsesaspektet sterkest. Her består våre omgivelser ikke bare av "fysisk form", men også av "psykisk form". En snakker altså om hvordan en kan oppleve formene i omgivelsene eller hva en forms arkitektoniske uttrykk kan gjøre med vår opplevelse av den. En slik betraktningssmåte blir på grunn av sin opplevelsesmessige karakter, gjerne mer prosjekteringsrettet enn den naturvitenskapelige metoden. Dette er også meningen da ett av siktemålene med en slik plan er å komme med forslag til begrunnede og dermed

meningsfylte formale endringer som gjør den anvendbar for holdningskapende diskusjon. Planen presenterer derfor *et* blant mange andre mulige bilder av et steds fremtid.

2: Estetisk planlegging

En "Estetisk plan" er en formal plan som tar utgangspunkt i historisk utvikling, begreper, fenomener og problemer på et sted, og på grunnlag av disse visualiserer og begrunner *en* løsning på hvordan fremtiden kan bli seende ut.

Planen består av tre deler:

- registreringsdel
- karakteriseringsdel
- rettleidningsdel.

Registreringsdel

En starter med en lokalisering av stedet.

Den historiske delen registrerer hvordan stedet har utviklet seg bygningsmessig, en ser altså på hvordan bygningsmassen har forandret seg eller blitt transformert opp gjennom årene. Her er det også viktig å bli kjent med hendelser og begreper da dette sier noe om hvordan menneskene som bor der opplever stedet. Denne delen består også i kunnskapsinnhenting fra reguleringsplaner og forskjellige analyser som måtte foreligge for stedet. Til slutt beskrives årsaken til at planen trengs, eller problemet.

Karakteriseringsdel

Her begynner man å si noe om hvordan stedet kan oppleves, man gir det en formal karakteristikk ved hjelp av et utarbeidet typeredskap. Man begynner å trekke ut momenter som man ut fra registreringen mener er viktige for opplevelsen av stedet. Karakteriseringen skal danne overgangen mellom registrering og prosjektering eller rettleidning, den er prosjekteringsrettet og her gjøres begrunnede valg.

Registreringen og karakteriseringen er tilsammen analysen og denne munner ut i en konklusjon.

Rettledningsdel

Med utgangspunkt i analysens konklusjon utformes formingsrettlederne. Disse anvendes på spesielle problemer til et bestemt abstraksjonsnivå.

Intensjonen med planen er å gi en pekepinn på hvordan nye prosjekters hovedgrep kan utformes slik at de oppleves meningsfylte i forhold til en større sammenheng.

Siden alle prosjektene som er innarbeidet i planen skal plasseres i Kalvågs offentlige uterom, bør utformingen først og fremst ha mening for dette rommet og innbyggerne der. Man er derfor på utkikk etter de mest karakteristiske formale trekkene og innbyggernes "idé om det idéelle Kalvåg". Det er til syvende og sist dette "ideabildet" en estetisk plan prøver å si noe om og dermed påvirke utviklingen av.

Det er viktig å analysere et tettsted for å finne formingsrettledere som forholder seg til fortida, nåtida og framtida. Med andre ord bærekraftige formingsrettledere.

Ved at den estetiske planen blir brukt som grunnlag for diskusjon er det intensjonen at den skal være med på å bevisstgjøre mennesker og dermed skape holdninger som er bærekraftige. Fordi planen viser husene og rommene mellom disse, er den godt egnet til kommunikasjon, også med de som ikke er fagfolk og vant med å lese reguleringsplaner.

Det er også viktig er at planen blir presentert for potensielle utbyggere da den belyser noen formale problemområder man bør forholde seg til når man skal bygge innenfor dens område.

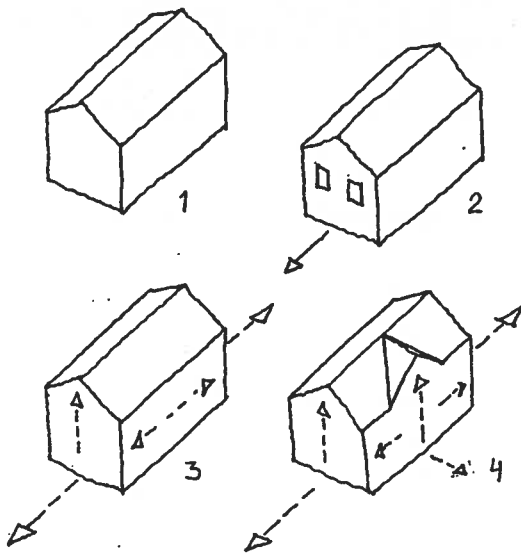
Planen bør helst brukes i mange sammenhenger, da vil bildet den viser om fremtiden bli kjent og mange vil begynne å ta stilling til hvilken vei de mener utviklingen bør ta. Dette vil være med på å skape holdninger og hindre direkte tankeløshet ved prosjektering av nye bygg i et verdifullt eksisterende miljø som Kalvåg.

3: Visualiseringsmetode

Planen gir et tredimensjonalt bilde av en mulig fremtid på Kalvåg, dette skaper erfaringsmessig reaksjoner også blant ikke faglærde da de fleste kjenner seg igjen i den. Dette er en del av intensjonen men det kan også være problematisk, blant annet kan den bli tolket for bokstavelig. Tegningene kunne for eksempel i stedet vært utført mer generelt for å gi rom for en større tolkningsbredde. Dette ville imidlertid gjort den mindre tilgjengelig for almenheten og dermed svekket planens intensjon som er å skape diskusjon og holdninger.

Framstillingsmåten krever imidlertid at planmyndighetene behandler planen på en faglig måte. Den må kun brukes som et prinsipielt utgangspunkt for diskusjon med de forskjellige byggherrene.

Følgende gir en pekepinn på hvordan framstillingen bør tolkes.

3.1: Husene i denne planen er tegnet ut fra en prinsipiell forståelse av en bygning.

Når begrepet hus nevnes tenker de fleste av oss her i norden på en spesiell type som er en kasse med saltak (fig:1).

3.2: Vi forstår det gjerne som et objekt med front på hver gavlvegg og side på hver langvegg (fig:2).

3.3: Mønens retning understreker hvilken retning huset har (fig:3).

3.4: En konsekvens av dette er at dersom man setter en ark eller en kvist på husets side, får huset en aktiv front mot siden. Det vender seg altså da også mot denne siden (fig:4).

3.5: I planen brukes denne forståelsen av husvolumet konsekvent. En gavlvegg er et motiv som tar i mot en på en helt annen måte enn en sidevegg. Sideveggen kan imidlertid også ta i mot en, men da må en aktivt behandle denne slik at den får et meningsfylt motiv. Men en arbeider da innenfor de muligheter som veggflaten selv gir en. Det sier seg selv at dette er mindre effektivt enn å innføre gavlen, men det er likevel ofte tilstrekkelig for å oppnå et ønsket resultat.

3.6: En maksimalt avvisende vegg er da i et slikt bilde, en tett grå vegg uten hverken dører, vinduer eller balkonger.

3.7: Når en studerer planen vil en se at husene er vendt i forskjellige retninger. Dette er ikke tilfeldig. Det er gjort nettopp for å si at blick fra forskjellige vinkler skal tas imot eller ikke. Denne vurderingen står alltid i et forhold til en overordnet formål og opplevelsesmessig tanke. Selve fasadens utforming er i midlertid ikke kommentert og her er det større rom for tolkninger. En gavlvegg sier altså bare at her bør det skje noe på huset, det trenger således ikke nødvendigvis å være en gavl, det kan være forskjellige andre elementer også som fanger oppmerksomheten.

Det skal altså åpnes for diskusjon men på grunnlag av planen!

Registrering

4: Historikk

Tettstedet Kalvåg ligger ytterst ved kysten på øya Frøya i Bremanger kommune, Sogn og Fjordane (fig: 5).

Fram til 1964 var Kalvåg kommunesenter i Bremanger kommune, men etter kommunesammenslåingen dette året ble de sentrale funksjonene flyttet til Svelgen.

Lenge hadde også stedet daglige anløp av passasjerbåt, men etter at det ble bygget bru over Oldersundet ble denne aktiviteten flyttet til Smørhamn .

5

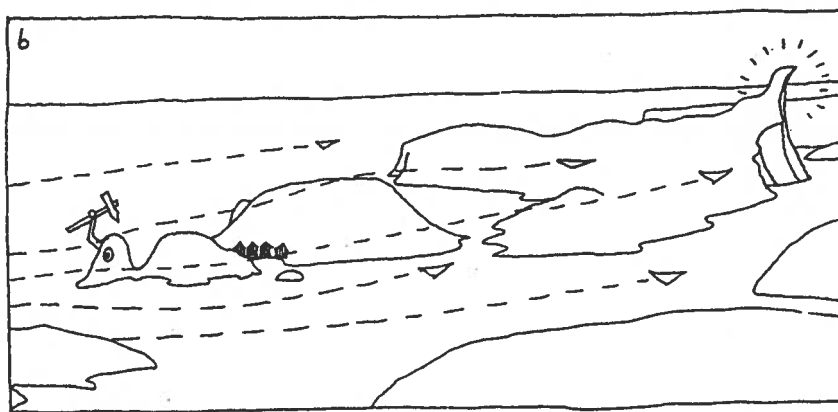
4.1: UnderTorshovdens beskyttelse

Den ytre delen av Bremanger kommune som Kalvåg ligger i, preges av at formene i naturen har interessante gamle navn. Med navn som Torshovden, Frøyskjæra og Frøyalandet kommer vi her rett inn i begreper skapt av den gamle norrøne forestillingsverdenen.

Den norrøne troen baserte seg på de norrøne gudene og en personifisering av naturen og dens krefter. Her stod fjellet som symbol på guden sentralt.

Hele det norrøne verdensbildet bestod av menneskenes verden som var et stort land kalt Midtgard. Der var gudinnen Frøya et kjent symbol for fruktbarhet, det gode og kjærligheten. Guden "Tor med hammeren" vokter henne og det hun stod for. Rundt Midtgard lå Utgard og der bodde de onde og destruktive maktene.

Slik ligger Kalvåg på øya Frøya på den ytterste utpost mot Utgard og de onde maktene på havet. I dette bildet er det også interessant å se Kalvåg sin plassering bak Torshovden eller Tor sitt hode, som vokter porten inn til Frøysjøen og gudenes fjell Hornelen (fig: 6).

Vi ser her hvordan Kalvågs plassering i forhold til terrenget og naturkreftene er tolket i den gamle norrøne mytologien, og hvordan stedets karakter på denne måten har fått mening for beboerne opp gjennom historien.

Namnet Kalvåg kan komme av det gammelnorske verbet "kala" som betyr å fryse til. Dette passer for såvidt godt da den innerste delen av vågen ofte fryser til om vinteren.

En annen tolkning kan være å finne i den vesle øya Kalvøya. Det er svært vanlig at små øyer tett opp til større sammenhengende geografiske områder får forstavelsen "kalv". Hvilken tolkning som er den riktige er vanskelig å si, men kanskje er det slik at begge har hatt betydning og at navnet derfor har blitt Kalvåg. At navnet er gammelt vet en iallfall med sikkerhet.

Det har fra middelalderen av vært et fiskevær kalt Frøyvær på det stedet Kalvåg nå ligger, men Kalvåg slik vi kjenner det i dag har vokst fram fra midten av 1800-tallet.

4.2: Kalvåg vokser fram

På grunn av det svært gode sildefisket på Frøysjøen begynte folk å bygge sjøbuer, fiskebuer og krambuer på Kalvåg. Det ble bygget brygger og tilflot for store og små fiskebåter, det ble satt opp bedehus og ungdomshus og her kom sjukestove og doktor.

Lenger inn på Frøyalandet låg lensmannsgarden, klokkergarden, skulehuset og prestegarden.

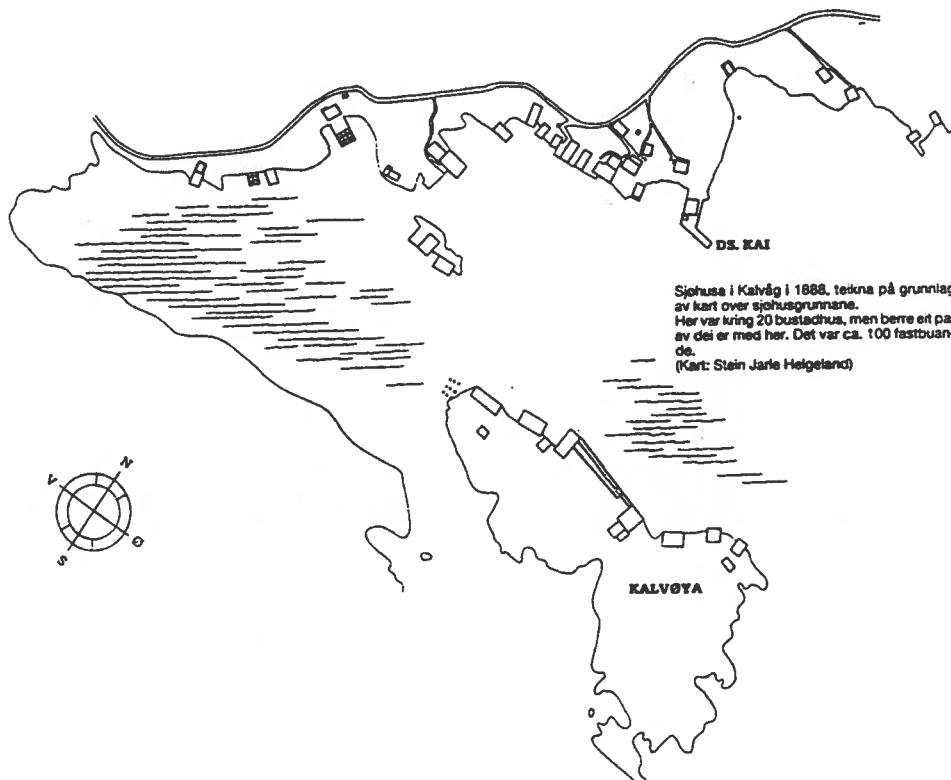
Kirka ble lagt ved Oldersundet på Vollane godt synlig fra sjøen. Her er spor etter gamle hellige røyser frå tidligere tider, og helt fram mot vår tid stod her også en stor bautastein med runeinnskripsjon. Dette var således en selvsagt plassering av gudshuset.

Den gode havna ble avgjørende for at Kalvåg etterhvert vokste til å bli det tettstedet det er i dag. Her ble startet produksjon av saltsild og med dette ble det bygget boliger og andre tilhørende hus.

Etterhvert fikk stedet anløp av dampskip og dermed ble dampskipskaia eller Amtskaia bygget (ca.1860).

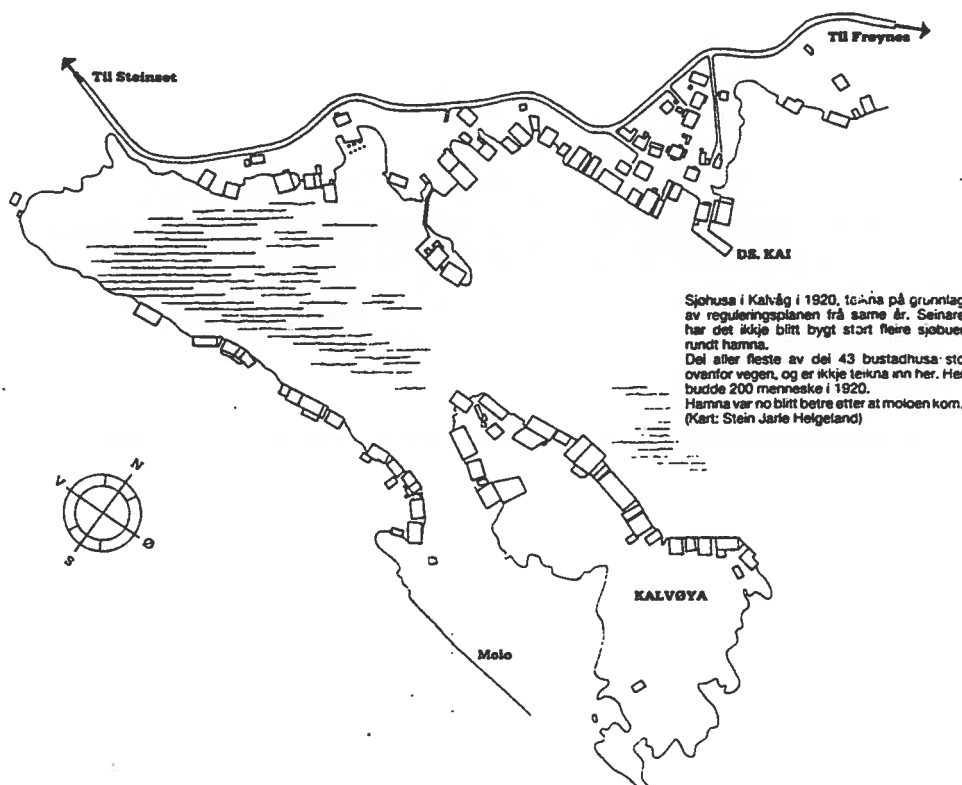
Dette fikk stor betydning for Kalvåg, stedet ble et av de mest trafikkerte langs kysten. I 1861 kom det postopneri og fra 1864 var der telegrafstasjon i fisketiden.

Kirken stod ferdig i 1865 og i 1866 ble Bremanger egen kommune med Kalvåg som administrasjonssted (fig: kart 1888).

Like etter 1900 ble kommunehuset bygget, dette ble først og fremst benyttet som legebolig og sykestue. I 1898 ble Bremanger sparebank grunnlagt med kontor i Kalvåg.

Den første veien kom rundt 1900 og gikk fra Steinseth til Frøynes. Moloen på sørsiden av sentrum ble bygget ferdig i 1911 samtidig med at havnen ble mudret ut. Svært mye av boligbyggingen skjer mellom 1890 og 1920, og dette bærer bebyggelsen preg av (fig: kart 1920).

8

Rundt 1920 kom også mekanisk industri til Kalvåg. På 1980 tallet bygget firmaet Domstein et moderne fryseri og klippfiskanlegg på Kalvøya, i tilknytning til dette er det også blitt bygget en moderne filetfabrikk. Slik vil fiske stå sentralt på Kalvåg også i framtiden

Det var svært få av innbyggerne i selve Kalvåg som hadde eiendom med jord og buskap, de fleste var sildesaltere og kjøpte det de trengte på stedet.

Sjøbuene har frambygg på taket og under dette er det vindspel til å heise tønner og last opp fra båtene. Buene måtte derfor plasseres ytterst på kaikanten, og murene måtte bygges såpass ut fra land at der var tilflot for båtene.

På de største buene kunne det være "lossement", det vil si losji for fiskere og fiskearbeidere. Det ble satt opp mange losjihus i Kalvåg, og mange buer ble provisorisk innredet til losji på loftet. Losjihusene hadde gjerne midtkammerplan. Innredningen på disse var noenlunde lik selv om størrelsen varierte. Sengene stod på rekke og rad langs veggen med fotenden mot en midtgang. Det stod gjerne seks senger i hver rekke. I gangen var kister, klær og andre ting stablet opp.

I den ene enden av huset var det vanligvis en kokeovn til oppvarming og matkoking.

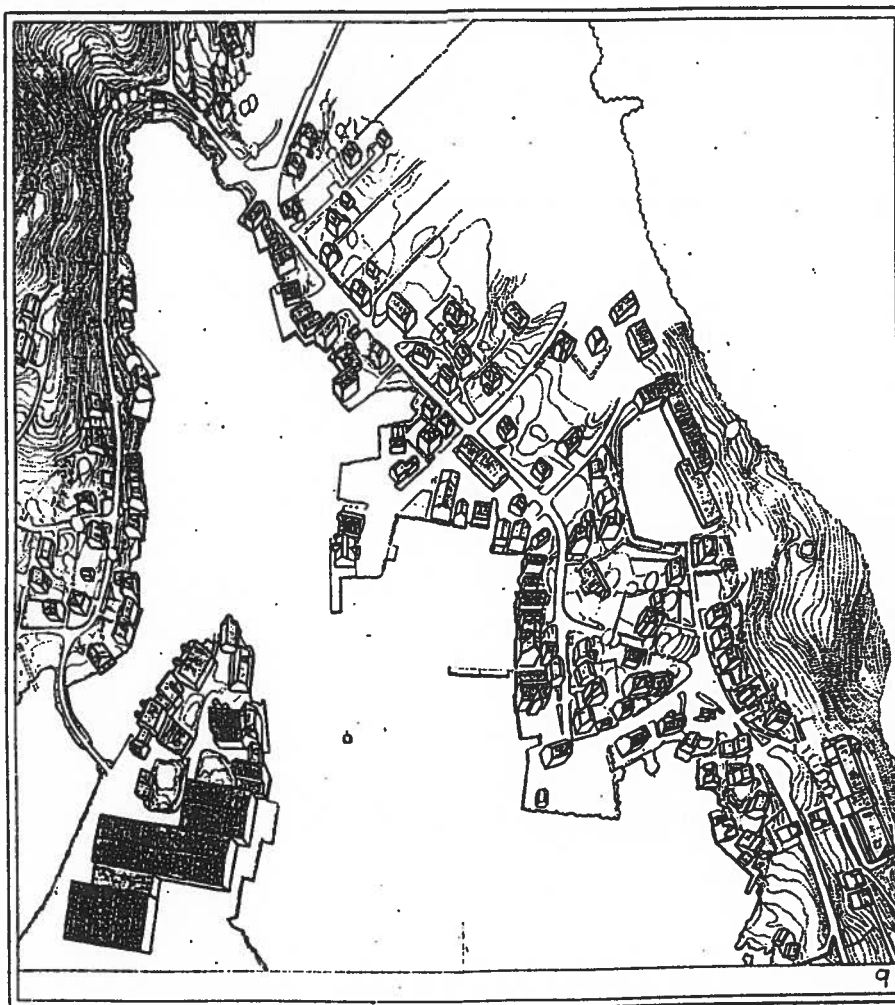
5: Problem

Kalvåg har i dag det største og best bevarte sjøhusmiljøet i fylket, og det har i de senere år blitt igangsatt et større arbeide med å beholde dette.

Kystmuseet i Sogn og fjordane har interessert seg spesielt for fiskeværret gjennom "Kalvåg-prosjektet" som ble startet i 1990. Prosjektet har som mål å tilrettelegge for reiselivsaktiviteter. Siden prosjektet startet er det blitt etablert overnattingskapasitet på ca. 100 senger. Der er også blitt kafedrift og egen fiskerestaurant.

Kystmuseet i Sogn og Fjordane eier i dag to sentrale sjøbukkomplekser i Kalvåg, Lisethbua og Vamråkbua. Tanken er her "vern gjennom bruk" og det er meningen at disse buene skal brukes til å anskueliggjøre for interesserte det sildesaltingsmiljøet som stedet har hatt i snart 150 år .

Samtidig med at dette skjer innredes altså andre buer til "lossementer", forretninger og kafeer (fig: akso. 1994).

Sildemottaket Domstein & co på Kalvøya er også i utvikling og trolig vil Kalvåg etterhvert få anløp av hurtigbåt. Dette vil kreve en del omregulering i sentrum både når det gjelder nybygg og veinett.

Dette er noen av årsakene til at Bremanger kommune nå vil få utarbeidet en "Estetisk plan" for tettstedet.

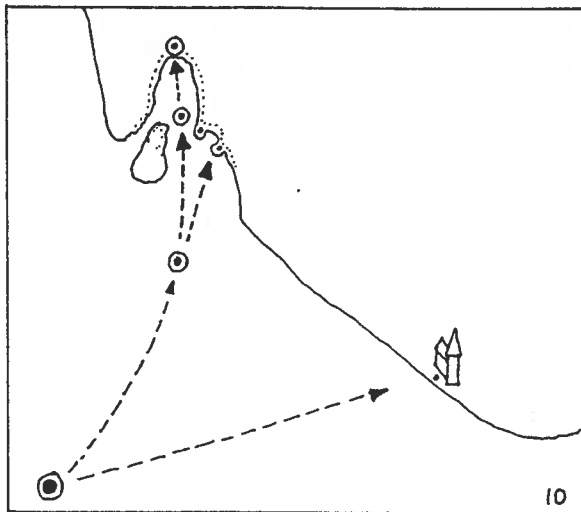
Karakterisering

6: Kalvåg som opplevelse

6.1: Adkomsten

6.1.1: Kalvåg er en havn for båter. Derfor betyr det en ser når en kommer inn mot bebyggelsen med båt svært mye for opplevelsen av stedet.

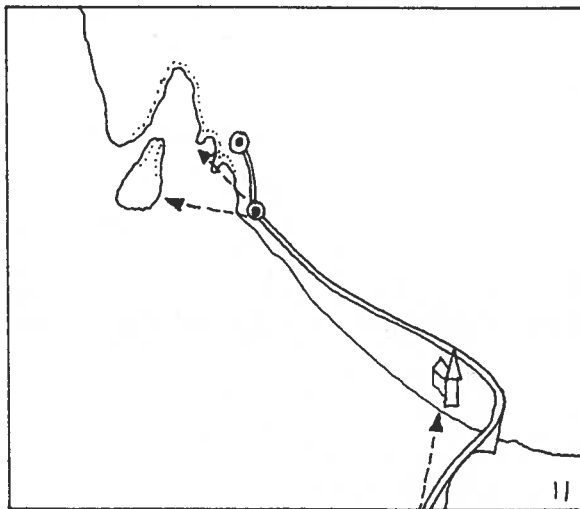
På lang avstand sees først kirken og gardene sørover mot husene på Kalvøya. Etterhvert som man nærmer seg blir også området rundt Amtskaia og Knutholmen viktig, og idet man seiler inn på havna føres blikket mot det som er i enden av vågen nemlig det lille huset i Buvika (fig: 10).

6.1.2: Kommer man over brua langs landeveien er kirken det første tegn på at man nærmer seg tettstedet.

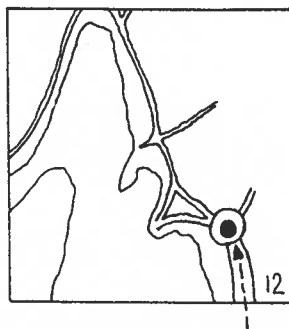
På veien utover er det første blikket man får av selve Kalvåg, Kalvøyas østlige bebyggelse.

Idet man passerer skjæringen ved lykten og runder svingen trer Amtskaia, vestenden av Kalvøya og Knutholmen fram som viktige steder (fig:11).

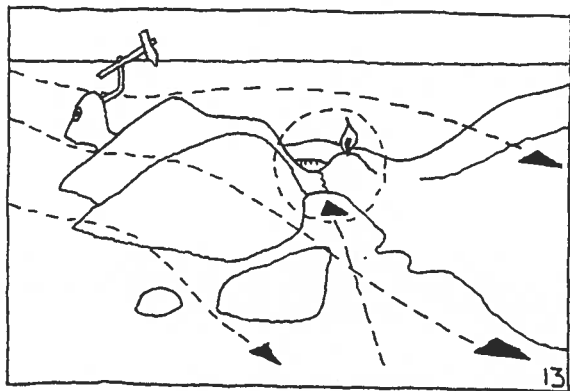
6.1.3: Men man er ikke i Kalvåg før man kjører ned mellom husene i Jøbakken til Hansplassen. Derfor er dette et viktig punkt, et sted å komme til som har noe med Kalvåg å gjøre, en port til tettstedet (fig:12).

Her stod da også julegranen i mange år og markerte stedet, utenfor "Framsteg" som da var bygdas forsamlingshus.

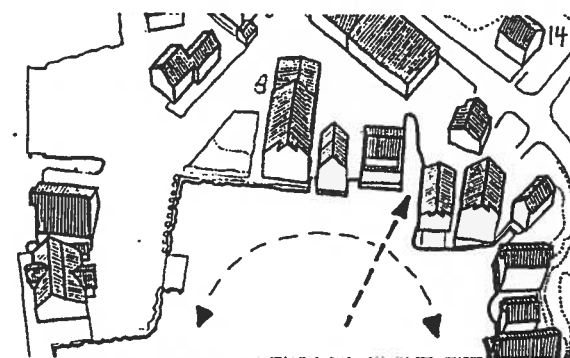

6.2: Steder i tettstedet

6.2.1: Vi har tidligere nevnt Kalvåg sin plassering i landskapet og hvordan denne kan tolkes gjennom den norrøne mytologien. Dette er selvsagt det vi i dag kan kalle overtro, men det var virkelighet for de gamle nordmenn som ikke umiddelbart kunne forklare fenomenene rundt seg og derfor måtte ty til forklarende myter der kreftene i omgivelsene ble omgjort til personer.

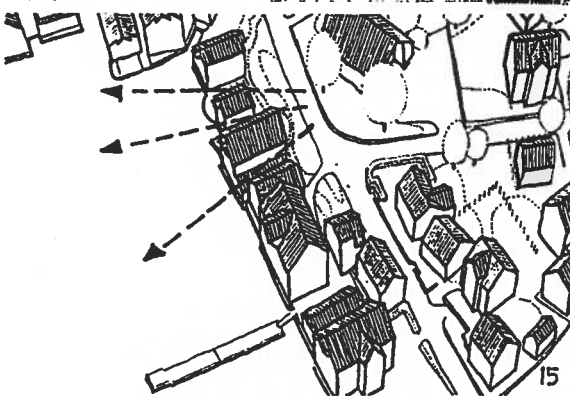

Dersom en trekker denne mytologiske tankegangen ennå litt lenger fremstår området rundt Lisetelva og Buvika som svært interessant der det ligger i overgangen mellom haugene innenfor Torshovden og Frøyalandets mer homogene form og flate kystlinje. Dette kan ha vært et spesielt sted med vannkilde og det hele. Her finner vi også Kvernhushaugen hvor Jonsokbålet har blitt brent i mange generasjoner (fig: 13).

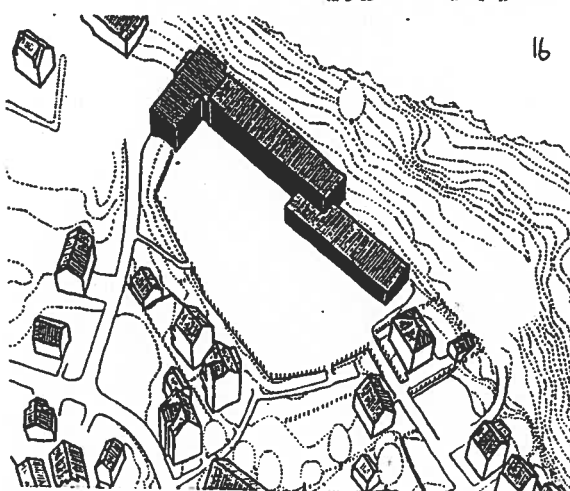
6.2.2: I de senere tider har Buvika blitt aktivisert ved at veiene fra Liseth og Steinset her kommer ned til vågen. Krysset der veien fra Steinseth møter veien rundt vågen kalles i dag for "Prylesvingen". Her kan en bare tenke seg hva som har foregått.

Prylesvingen er i alle fall et sted å komme til og det at her var en grind i tidligere tider kalt "Robertle" viser oss at stedet også har hatt betydning som port inn til tettstedet.

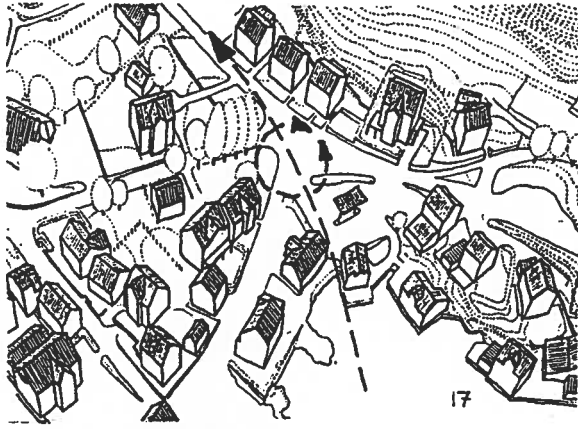

6.2.3: Viken mellom Knutholmen og Amtskaia har ikke noe spesielt navn som rimelig kan være, da dette tidligere ikke var noen vik. Men innerst i bukta er likevel en fjære kalt "Massfjæra" (fig: 14).

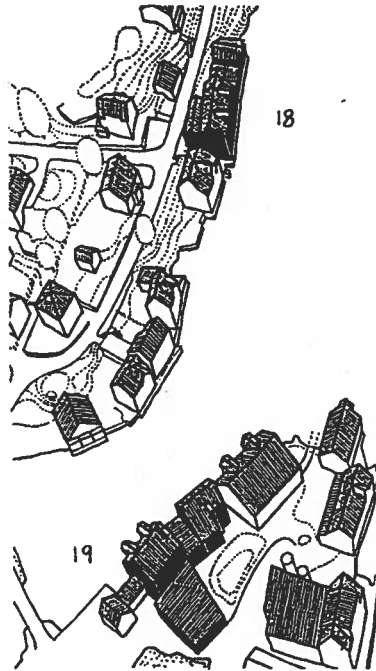
6.2.4: "Svingen" har gamle tradisjoner som et sted til å møtes med sin sentrale plassering og relativt gode oversikt over omgivelsene. Tidligere lå det her en vannpost med benker rundt. Her måtte beboerne på Kalvåg hente vann før dette ble innlagt i hvert enkelt hus. Slik har dette stedet lange tradisjoner som et sted å møtes (fig: 15).

6.2.5: Skuleplassen, skulehuset og samfunnshuset er et begrep og et svært sentralt sted i Kalvåg. Her foregår i dag 17. maifeiringen og ellers mange fellesaktiviteter i lokalsamfunnet (fig: 16).

6.2.6: Myrnesvika får en til å tenke på en vik som ligger innenfor et noe sumplendt nes. Dette sier oss noe om terrenget på tungen vestenfor hvor øvre delen kalles Myra og nedre delen nå er Amtskaia.

6.2.7: Som en fortsettelse av vika lenger oppe på land ligger "Hansplassen" klemte mellom Kleivane og Myra. Denne har lenge hatt en sentral betydning i tettstedet som et sted å komme til når en kom langs landeveien. "Hansplassen" har lange tradisjoner som det stedet hvor julegrana stod (fig:17).

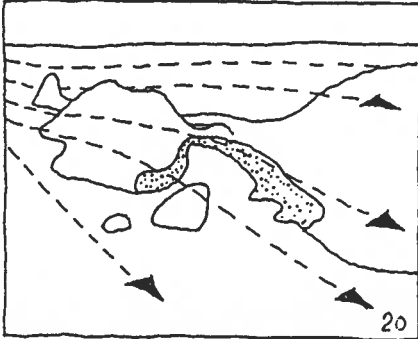
6.2.8: Lisethbua var lenge et av de viktige sildesaltingsbuene på Kaøvåg og har således hatt en spesiell plass i folks bevissthet. Etter en periode uten aktivitet har Kystmuseet i de senere år gått til oppkjøp av bua for å lage museumsutstilling der (fig:18).

6.2.9: Vamråkbua har helt til de siste vært i drift som sildesaltingsbu og er det bygget som står for kontinuiteten i næringen. Driften er nå slutt men Kystmuseet har kjøpt anlegget og vil fortsette driften i framtiden (fig:19).

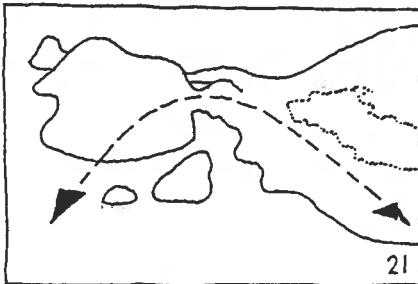
7: Landskapet

7.1: Kalvåg ligger i en lun våg på sørøstsiden av øya Frøya ved innseilingen til Frøysjøen. Stedet er plassert i ly av sørvesten bak Torshovden som i uvær deler og løfter vindenden over bebyggelsen (fig:20).

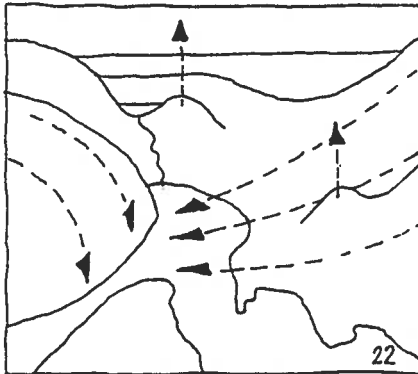

7.2: I selve sentrum kjennetegnes landskapet av en stor våg som skjærer seg vestover og her føres blikket over et eid mot Steinset.

Mot nord ruver fjellet med Farenskarvarden på toppen og på denne siden nederst mot bebyggelsen vokser det store furutrær. Slik ligger stedet i en skålform og åpner seg for det meste mot Frøysjøen i øst (fig:21).

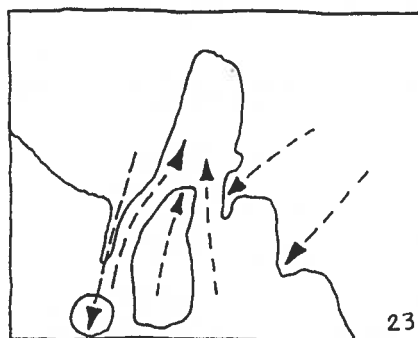
7.3: Mens sørsiden av vågen har bratte skrenter, karakteriseres nordsiden av vågen av et flatere terreng med små knauser og med Purkehaugen som den mest markerte der den ligger sentralt i bebyggelsen innenfor Knutholmen. Kvernhusaugen danner også en slik framskyttende knaus. Denne ligger ved Buvika innerst i vågen og blir dermed en viktig terrengformasjon (fig:22).

7.4: Midt i innløpet til vågen ligger Kalvøya og deler vågen i en ytre og en indre del. Den nesten sperrer adkomsten til det indre havnebassenget, bare Kalvøysundet og den smale passasjen mellom Piren og "Banken" slipper sjøen gjennom.

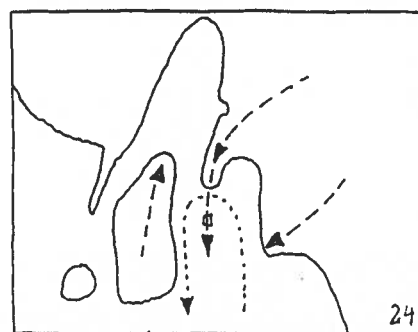
Sør for Kalvøya er det bygget en molo. Denne er med på å forsterke den langsgående bevegelsen til Kalvøysundet og fremhever sundets retning inn mot vågen.

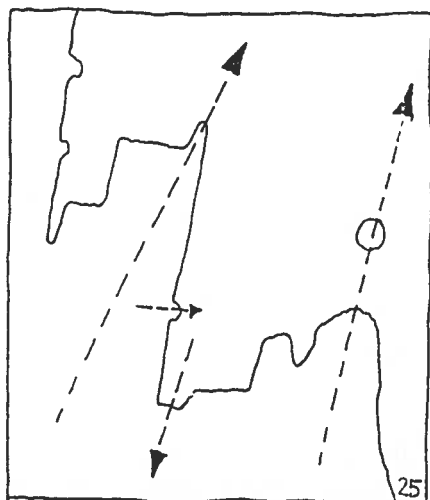
Sammen med Høgholmen i fortsettelsen av moloen styrker den også intrykket av at Kalvøya ligger i selve vågen (fig:23).

7.5: Inn i det relativt lukkede rommet på vågen stikker altså vestre enden av Kalvøya med "Banken", Amtskaia og Knutholmen med "Piren" og markerer seg som viktige steder.

7.5.1: Midt i havnebassenget mellom Amtskaia og Kalvøya i fortsettelsen av Piren ligger dessuten en liten kunstig holme som et seilemerke. Denne forsterker Pirens retning østover samtidig som den sentraliserer ytre del av havnebassenget ved at den er noe som man kan seile rundt (fig:24).

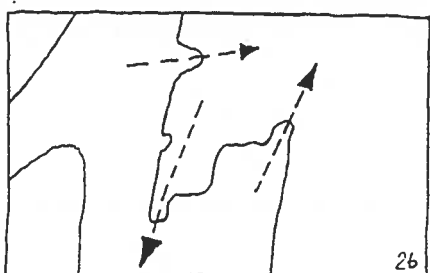

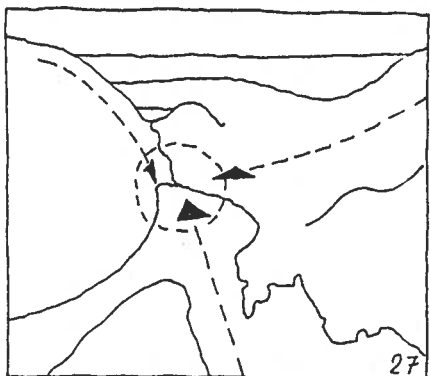
7.5: Mellom utstikkerne dannes mindre vikar. Lengst mot øst ligger Myrnesvika og ovenfor denne ligger Hansplassen og markerer søkket som vika starter, innover på land.

Innerst i vika mellom "Knutholmen" og Amtskaia ligger "Massfjæra" som stikker seg inn bak bebyggelsen og beskriver enden på det ytre havnebassenget.

Disse to vikene forsterker Amtskaias retning utover fra land og markerer denne som et bruhode mot omverdenen.

7.6: Den vesle hopen ved Fosse kolonial har også betydning i denne sammenheng da den løsriver selve kaien fra det vestenfor og markerer Amtskaia som et eget sted (fig:25).

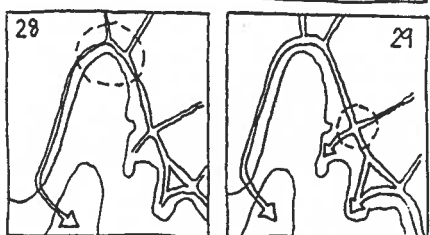

7.7: Lenger mot vest finner vi "Abelsenfjæra". Massfjæra og Abelsenfjæra forsterker Pirens retning utover ved at disse trekker strandlinjen tilbake (fig:26).

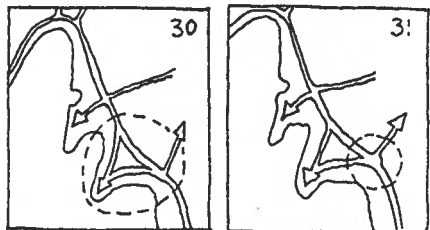
7.8: Selve botnen av Kalvågen og enden på innseilingen, kalles "Buvika". Denne er selve inkarnasjonen på Kalvåg, her var det den absolutt tryggeste plassen å bo, i innerste armkroken til vokteren selv, Tor med hammeren. Her kommer også blant annet Lisetelva ned og aktiviserer stedet hvor haugene bak Torshovden og Frøyalandet smelter sammen (fig:27).

8: Veiene

8.1: Veinettet i Kalvåg består i prinsippet av en vei som kveiler seg rundt vågen på oppsiden av sjøhusene og ender på Kalvøya.

8.2: I Buvika har veien forgreninger til Steinset og til Liset. Disse kryssene innerst i vågen markerer også dette stedet som viktig når man kommer langs veien vesfra. Her kommer man til selve Kalvågen og er således kommet til Kalvåg (fig:28).

8.3: Veien rundt vågen krysses også av en vei fra Knutholmen til Purkehaugen. Dette krysset knytter sammen fire vitale steder i sentrum og blir derfor et viktig kommunikasjonsknutepunkt inne mellom husene i sentrum (fig:29).

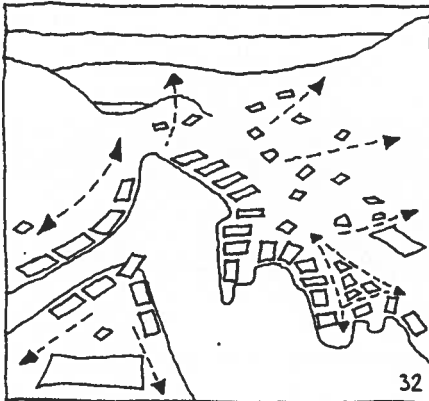
8.4: På Myrneset danner veinettet en trekant og danner Kalvågs eneste kvartal. Her blir det derfor en rundkjøringsmulighet, som aktiviserer stedet og gjør det sentralt i opplevelsen av sentrum (fig:30).

8.5: På Hansplassen deler veien seg . Her går en vei opp til skuleplassen, en videre utover mot Sparebanken og en ned til Amtskaia. Dette gjør krysset til et viktig sted som knytter sammen noen av de aller viktigste stedene og bygningene i sentrum (fig:31).

9: Bebyggelsen

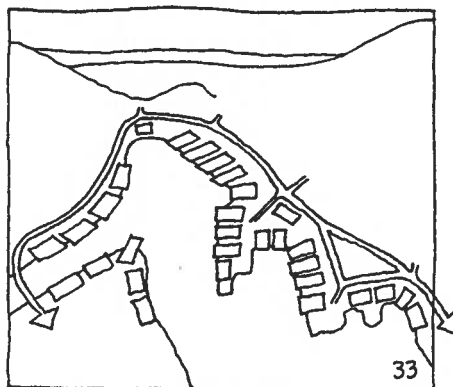
9.1: Husene i sentrumsområdet er plassert relativt tett og Kalvåg har således en karakteristisk urban karakter. Dette skiller stedet fra de andre stedene i området og er noe som ligger dypt i innbyggernes bevissthet. Et noe spesielt sted i denne sammenheng er den førnevnte "trekanten" som har en tett "hagebykarakter".

9.2: Men avstanden mellom husene blir fort større idet man beveger seg mot utkanten. Kalvågs avgrensning mot omgivelsene kan derfor sies å være flytende og lite markert (fig:32).

9.3: Bebyggelsen kjennetegnes ellers i første rekke ved at det som et belte langs hele strandsonen er plassert tett med sjøbuer. På oversiden går veien og markerer sjøbuisonen som et eget område (fig:33).

I denne sammenheng kan en si at bolighusene ovenfor veien stort sett er plassert mer tilfeldig og spredt.

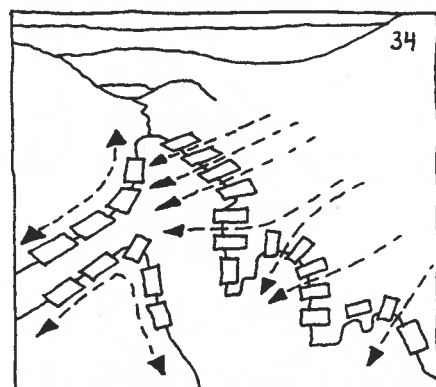

9.4: Ser man alle buene i sammenheng så ligger de på Kalvøya og på sørsiden av vågen med langsiden mot sjøen. Slik understreker de retningen langs stranden og ligger som en mur mot havnebassenget.

9.5: På nordsiden ligger buene med gavlen mot sjøen noe som gjør at disse mer betoner retningen inn mot sentrum av bassenget. Det er som om de er i ferd med å komme inn i rommet og fylle det igjen.

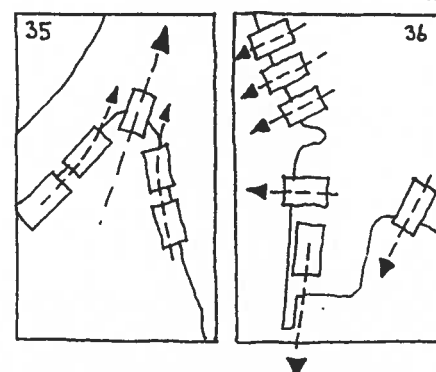
Denne sjøburekken får derfor heller ikke den samme murvirkningen, fordi det her er flere smug som skaper kontakt mellom sjøen og området bakerfor.

På denne måten er bygningene også med på å si noe om tettstedets karakter der retningene fra fjellet i nord først blir stoppet av buene og Hammeren i sør (fig:34).

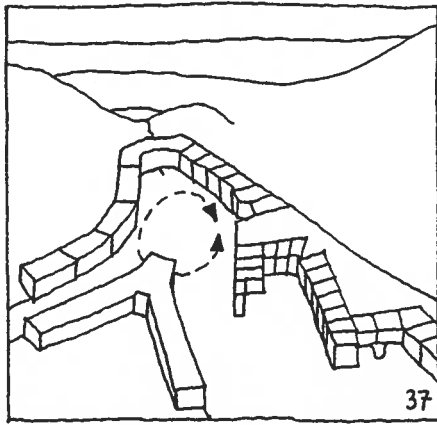

9.6: Også husene på vestre enden av Kalvøya har alle møneretning vestover. På denne måten understreker de denne retningen og gir oss en fornemmelse av at buene med "Banken" i spissen er i ferd med å presse seg lenger inn i havnebassenget.

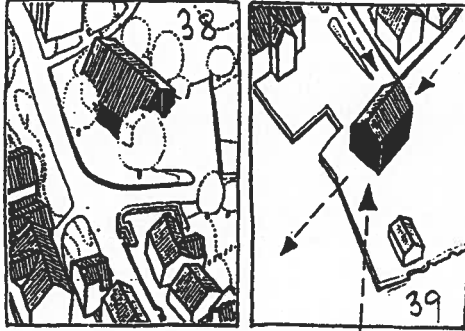
Således er disse bygningene også sammen med buene på nordsiden av vågen, med på å snøre sammen det indre havnebassenget og å gi det den lukkede karakteren som er så typisk for Kalvåg (fig:35).

9.7: Bare ett bygg bryter markant med dette prinsippet og det er restaurantbygget på Knutholmen. Dette i tillegg til plasseringen, er med på å framheve dette bygget som et visuelt viktig bygg i Kalvåg sentrum (fig:36).

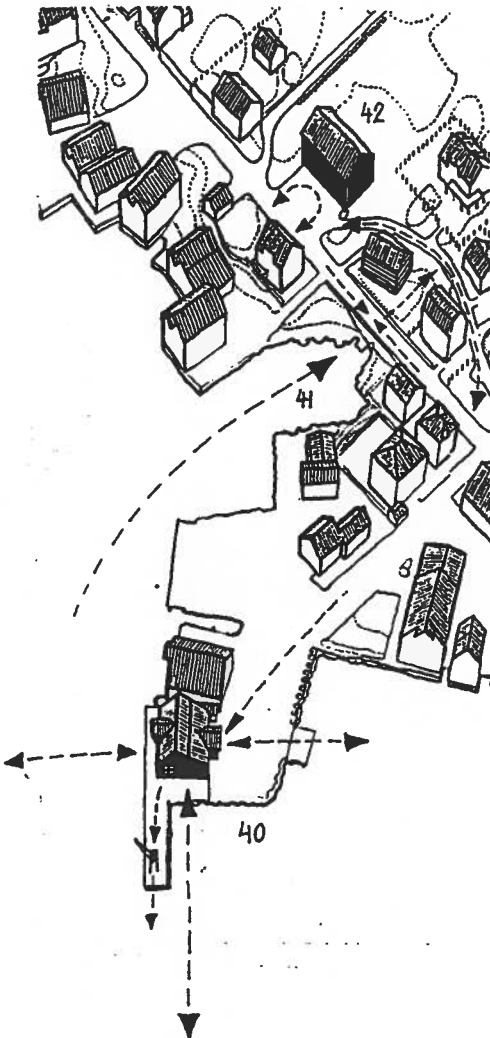

9.8: I Kalvåg er det vågen som er sentrum. Samtidig som sjøbuene omrammer vågen, markerer de også skillet mellom sjø og land og kveiler seg rundt havnebassenget i sentrum av bebyggelsen. På denne måten skapes et lukket og rolig havnebasseng inne i Kalvåg. Dette gir stedet et viktig sentralt rom med en fasade som gjør stedet lett å kjenne igjen og lett å identifisere seg med (fig:37).

9.9: Blant husene lenger inn på land bak de karakteristiske sjøbufasadene, har sparebanken med bankplassen en sentral plassering der den ligger godt synlig på høyden i "Svingen" (fig:38).

9.10: Knutsenhuset på Dampskipskaia er også et viktig bygg der det ligger som motiv i enden av begge veiene ned mot kaia og som et seilingsmerke for båtene som kommer inn vågen. Husets gavltrening understreker retningen fra Hansplassen mot Kalvøya og legger således breisiden mot innseilingen (fig:39).

9.11: Bakenfor Piren på Knutholmen ligger restaurantbygningen eksponert mot alle kanter. Den henvender seg mest østover mot hovedinnseglingen ved hjelp av den store gavlfasaden, men den vender seg også både sør- og nordover med de to kvistene i disse retningene. Mot nord tar kvisten i mot de gående gjestene og annonserer bygget for de landveisfarende, og mot sør tar kvisten imot båter som kommer gjennom Kalvøysundet.

9.12: Den gamle heisekranen på Piren fungerer som en ytterligere forsterkning av anleggets retning mot innseglingen samtidig som den markerer slutten på den utskytende formen (fig:40).

9.13: I Abelsenfjæra hvor ett av de eldste husene i Kalvåg ligger, går sjøen helt inn til veien og knytter kontakten mellom sjøfarende og landveisfarende. Her slynger også en liten stump av den gamle veien seg i en bue mot nord og understreker søkket i terrenget. (fig:41).

9.14: Litt lenger vest ligger Bedehuset og lager et pusterom på det lange vegstrekket i sentrum. Dette er et viktig sted i folks bevissthet (fig:42).

10: Møblering og gatebelegg

10.1: I denne sammenheng er møbler de elementene som settes inn mellom husene, altså trær, lykter, skilt og benker.

Det har ikke etter det jeg vet vært utført organisert eller planmessig beplantning mellom husene på Kalvåg.

10.2: I skråningen mot fjellet fins likevel et stort plantefelt. Det er også noen store trær i sentrum og i Holmebakkane på sørsiden av vågen. En allé av grantrær står også ved veien mellom Hansplassen og sparebanken.

10.3: I nærheten av "trekanten" er det også en del store trær i hagene.

10.4: Det fins ingen enhetlig lyssetting av de offentlige uterommene, kun mer tilfeldige lyspunkter på stolper ol.

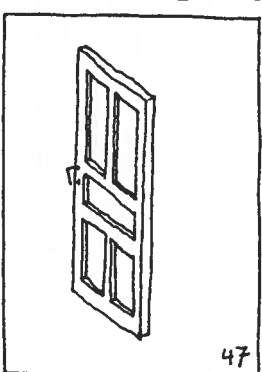
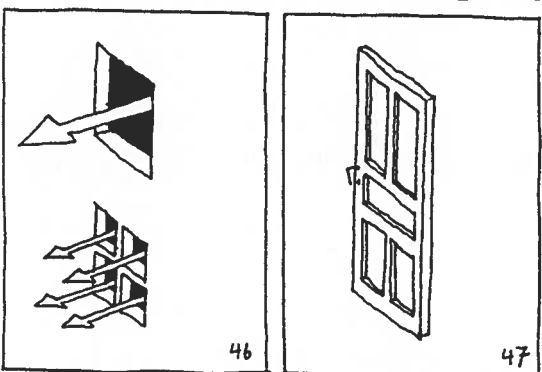
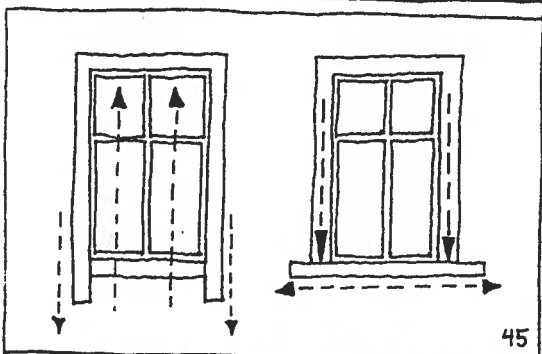
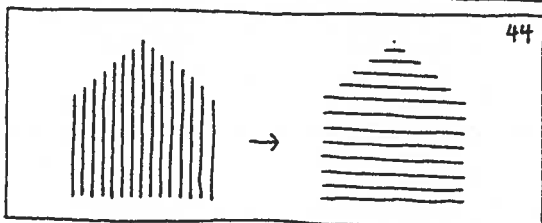
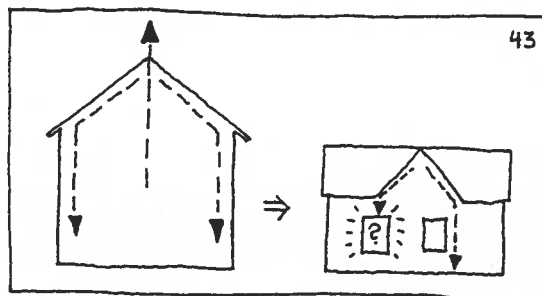
10.5: Skiltsetting både når det gjelder privat og offentlig skilting er grei men virker lite helhetlig gjennomtenkt.

10.6: Parkmøbler som benker og lign. er det svært lite av og plasseringene virker oftest noe tilfeldig.

10.7: Stedet preges av at det i estetisk forstand ikke er tenkt på gatebelegg. Fortau finnes kun foran forretningen til Røys og veiene har asfalt eller grusbelegg uten noen form for kanting eller lignende.

11: De eldste husenes stiluttrykk

11.1: De eldre sjøhusene i Kalvåg er stort sett blitt bygget i perioden 1850 - 1920. De er derfor stort sett påvirket av denne tidens syn på god byggeskikk. De er proposjonert etter datidens syn på gode proposjoner tuftet på det klassiske prinsipp om at en bygning står på bakken og derfor har en viss vertikalitet i seg. Hele poenget med bygningene er å føre kreftene ned mot bakken også visuelt. Slik blir også arkitekturen mest massiv nederst (fig:43).

11.2: Detaljeringen er preget av "Sveitserstilens" listverk og vindusutforming, men det hele er tilpasset det vestnorske klimaet og er derfor gjort noe enklere i bearbeidingen enn originalene.

11.3: Ellers var det trolig noen fingerregler som ble brukt ved proposjoneringen av disse husene. Eksempelvis skulle et hus sin lengde gjerne være en og en halv gang husets bredde, og husets gavlvegg ble gjerne innskrevet i et kvadrat. Slik ble husbredden og høyden fra bakken til mønet den samme.

11.4: Husene preges også av en bratt takvinkel opp mot 45 grader og takutspringene er små i forhold til veggens høyde (fig:43).

11.5: Kledningen er stort sett liggende noe som gir selve veggflaten et mer horisontalt uttrykk som demper litt den vertikalteten som spesielt husets gavlvegger i utgangspunktet har (fig:44).

11.6: Vinduene har alltid stående format som vil si at høyden er større enn bredden. De er også alltid forsynt med sprosser, ofte to små kvadratiske vinduer øverst og to rektangulære nederst.

11.7: Vindusomrammingen kan variere noe. Enten henger sidelistene ned forbi listen i underkant og vinduet får en stigende karakter, eller så hviler sidelistene på listen i underkant og vinduet får en stående karakter (fig:45).

11.8: Det som stort sett er felles for vindustypene fra denne tiden, er at vinduet ikke bare er et "hull i veggen" men snarere et "raster" som man titter gjennom (fig:46).

11.9: Dørene er gjerne fyllingsdører av forskjellige typer inndelt etter samme formale prinsipp som vinduenes sprosser (fig:47).

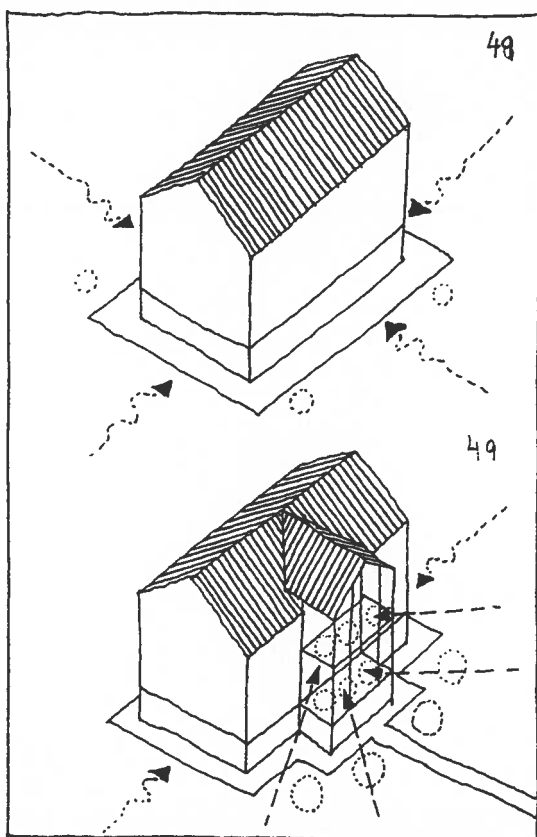
11.10: Typisk for tiden var listverk som vekslet mellom runde bløte former og harde kanter. Det finnes et utall av varianter på disse.

På buene som er for uthus å regne, benyttet man skjelden slike forseggjorte lister, ihvertfall ikke utvendig. Dette var forbeholdt boligene og helst hos de med litt penger.

11.11: Fargesettingen var tradisjonell. Uthus herunder også buer, var vanligvis røde med hvite lister. Noen ganger kunne det bli brukt oker. Tidens ånd tilsa at listene skulle males i andre farger enn selve veggen, og på listverket var det lov til å utfolde seg med løvsagarbeid.

Denne måten å bygge på er karakteristisk for buene på Kalvåg.

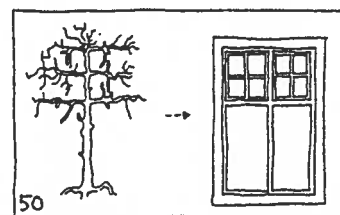
11.12: Innhusene kunne få mange farger. Oftest ble de malt i trefargekombinasjoner etter et vist mønster som tolket husets arkitektur og differensierte listverk, enkel- og dobbelvegg. Fargene var oftest jordfarger.

11.13: Det er også verdt å merke seg den urbane karakteren som disse bolighusene har da de alltid er malt og står godt hevet over terrenget som for å si at de ikke har noe med dette å gjøre (fig:48).

11.14: Likevel slapp de naturen visuelt inn men bare på ett sted og under kontrollerte former.

Dette skjedde gjennom glassverandaen, og som for å forsterke inntrykket ble denne fylt opp av grønne planter og hagemøbler. Bruken av jordfarger antyder også det naturromantiske synet som rådet på denne tiden (fig:49).

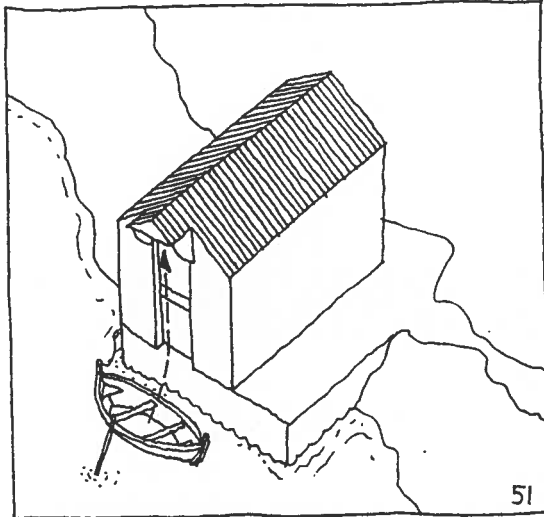

11.15: Husene i og rundt trekanten på Kalvåg har litt av denne karakteren i seg, selv om noen av dem er bygget litt sent og dermed også er preget av en mer klassisk fargeholdning. Dette betyr mer pastellaktige farger, mer urbane farger om en vil.

11.16: Her er også spor etter Jugendstilen i detaljeringen på husene. Dette avsløres av en noe tettere glassveranda og at de to øverste kvadratiske vindusrutene i krysspostvinduet er delt inn i flere små ruter. Dette kan sees som et symbol på treet og vokstere som var en grunnleggende idé i denne stilen (fig:50).

12: Sjøbua

12.1: Som nevnt så er sjøbua å betrakte som et uthus. Det er et hus som skal støtte en viss funksjon nemlig å heise varer opp og ned fra båter og å lagre varene inne under et tak. Denne funksjonen synliggjøres gjennom husets arkitektur.

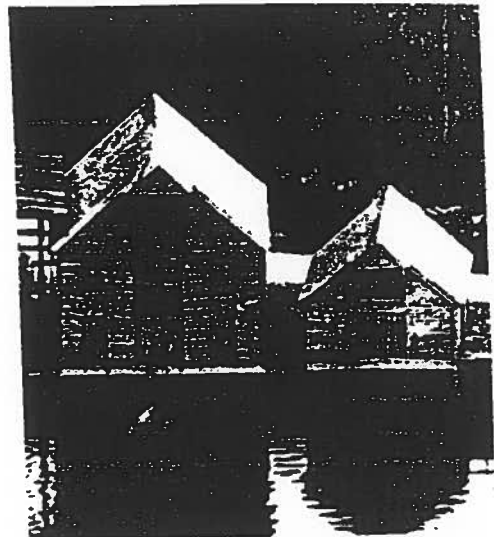
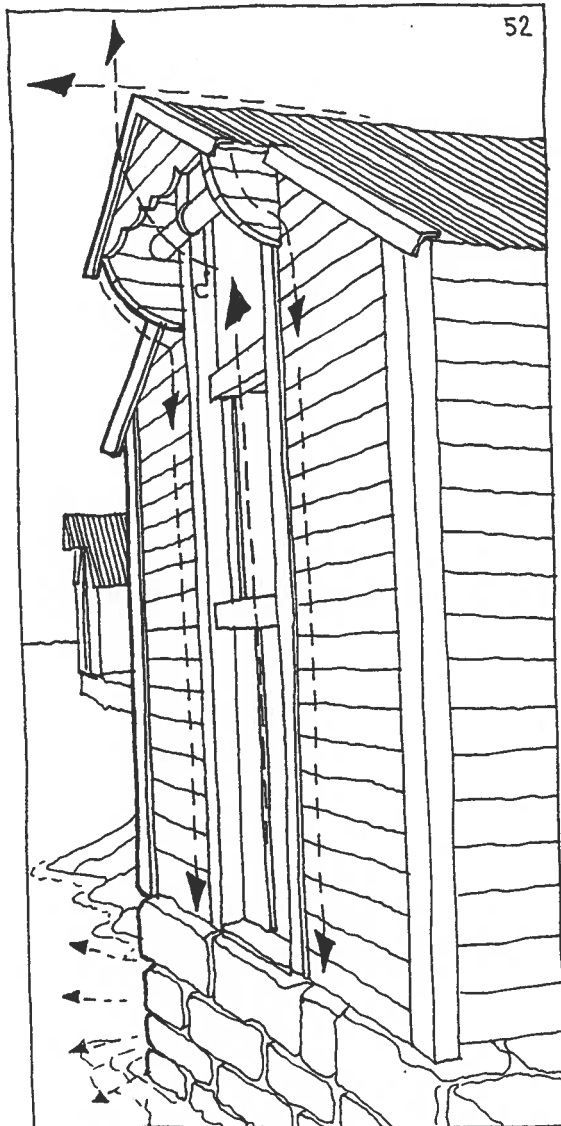

12.2: Husets plassering ytterst på bryggekannten med en vinde i toppen av en gavl og dører til hver etasje, understreker denne funksjonen (fig:51).

12.3: Bryggens massivitet forteller oss at her er det tunge bærer som skal opp så her må grunnen være solid.

Skyvedørene etter hverandre oppover gavlveggen markerer retningen som varene heises.

På toppen av denne søylen troner en fremskytende gavl som dekker over vinden. Denne er forsynt med veggflater på sidene utformet som klassiske knekter. Disse knektene fører kreftene visuelt fra vinda ned til veggen på siden av de åpne dørene, og videre langs de vertikale listene ned til kaien. Den nederste fjølen i den trekantede gavlen i toppen av sjøbuas frontfasade, er ofte myknet noe opp for å antyde retningen oppover og synliggjøre at kreftene ikke er virksomme her (fig:52).

13: Konklusjon

Ut fra den foregående analysen kan Kalvåg sine viktigste særtrekk oppsummeres i noen få hovedpunkter:

13.1: Stedets plassering i overgangen mellom to fjellmassiver

13.2: Stedet som en lun innadvendt havn.

13.3: Stedet som urban struktur

13.4: Indre havnebasseng som stedets samlede element

13.5: Den kontinuerlige rekken av sjøbufasader rundt det indre havnebassenget som stedets særtrekk

13.6: Stedet som det best bevarte sjøbumiljøet fra århundreskiftet i Sogn og Fjordane

13.7: Knutholmen som samlede element

13.8: Kalvøya som fondmotiv for adkomsten til Kalvåg og fyllende element i vågen

13.9: Veien rundt vågen som grense for sjøhusbebyggelsen.

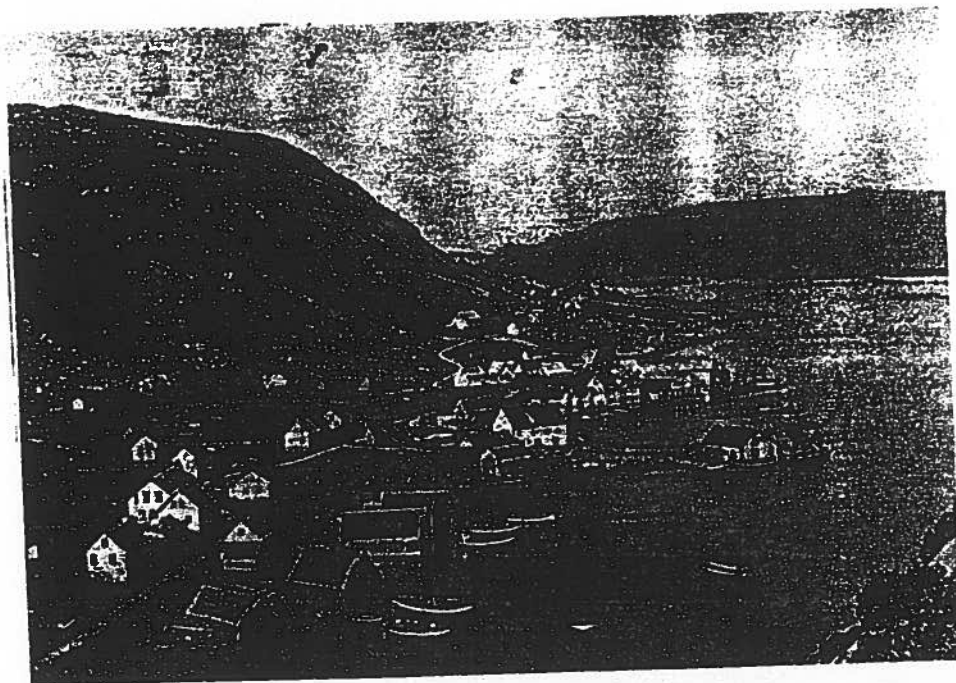
13.10: Amtskaia som brohode mot omverdenen

13.11: Buvika som selve Kalvågens endepunkt

13.12: Skuleplassen som et viktig sermonielt sted

13.13: Innbyggernes karakteristiske tanker og forestillinger om stedet utkrystallisert ved navn og begreper.

13.14: Møblering og gatebelegg tas ikke stilling til i denne planen, men de bør nevnes fordi de er viktige elementer som bør vektlegges i framtiden. Disse tilhører dessuten et størrelsesnivå som bør komme i en eventuell mer detaljert plan.

Rettledning

Intensjonen med en denne estetiske analysen for Kalvåg, er i første rekke å påpeke formale og opplevelsesmessige momenter som er viktige å ta stilling til når nye bygg skal utformes i og i nærheten av det eksisterende sjøbumiljøet.

For å vise hvordan analysen kan anvendes, og for å aktivisere den, vil jeg i det etterfølgende bruke den som rettledning for noen prosjekter som har en viss aktualitet på Kalvåg i dag. På denne måten blir analysen en del av en plan.

Siden sterke krefter er i sving for å beholde det verneverdige sjøbumiljøet, aktualiseres tanken om at tettstedet selv skal si noe om hvordan det kan utvikles uten å bryte for mye med det eksisterende. Her kommer begreper som "bærekraftig utvikling" inn, forstått som en utviklingsmodell som ivaretar det gamle særpreget samtidig som nye moderne bygg eller funksjoner får plass. Med dette som utgangspunkt vil jeg trekke fram noen viktige rettledere for den videre utformingen.

Rettlederne deles inn i tre kategorier:

- a) *Hovedrettledere*
- b) *Generelle rettledere*
- c) *Spesielle rettledere*

14: Hovedrettledere

14.1: Den tette karakteren bør utvikles og styrkes. Dette fordi tettheten er et sentralt moment i beboernes opplevelse av stedet og noe de gjerne vil identifiseres med. "Kalvågeren" er i slik jeg forstår det i prinsippet et urbant menneske.

14.2: Bebyggelsesstrukturen til sjøbuene bør utvikles og fasaderekken mot sjøen bør styrkes. Dette fordi det er denne som gjør stedet spesielt interessant for utenforstående. Det er denne delen av bebyggelsen som gjør Kalvåg til noe annet enn et hvilket som helst tettsted.

14.3: Hovedproposjonering, veggproposjonering og fargebruk på nye sjøbuer bør stå i et meningsfylt forhold til de gamle. Dette fordi det er et spesielt poeng å bevare noe av den bebyggelseskarakteren disse husene skaper i et sjøbumiljø som er det best bevarte vi har i Sogn og Fjordane i dag.

14.4: Innbyggernes tanker og forestillinger om stedet bør tas stilling til ved utforming av nye anlegg. Dette for å sikre en bærekraftig utvikling som vil si å bygge nytt på en måte som bevarer eksisterende karakter, samtidig som noe nytt skapes.

14.5: Spesielle steder i sentrum bør betones. Dette for å skape samlende steder i bebyggelsen hvor menneskene kan stoppe opp. Dette vil styrke opplevelsen av Kalvåg som et sted å være og et sted eller havn å komme til, og også skille det fra sine omgivelser som preges av det å gå langs landeveien.

14.6: Møbleringen bør gis en enhetlig karakter. Dette vil styrke Kalvåg sin egen karakter og binde sentrumsområdet ytterligere sammen til en mer urban struktur.

14.7: Gatebelegg og kanting i langs veier og gater bør tenkes gjennom. Dette vil også styrke tettstedets egenkarakter.

15: Generelle rettledere

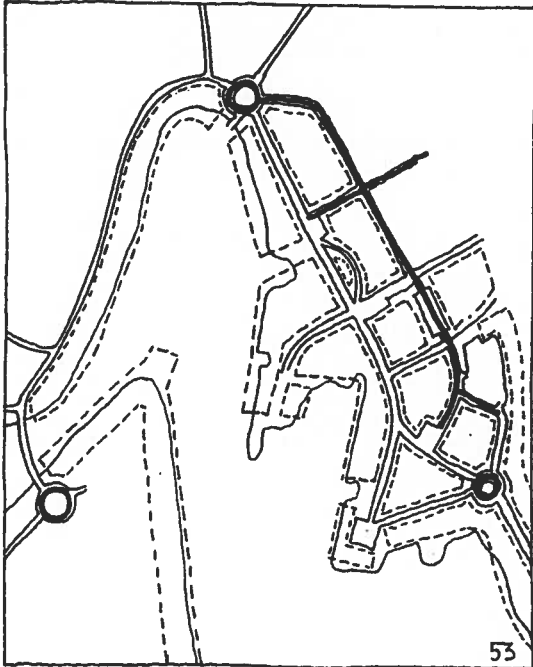
15.1: Veinettet

15.1.1: Et svært viktig trekk ved Kalvåg sin identitet er nom nevnt den tette bebyggelsen med sjøbuene og veien rundt vågen som grense for strukturen som de skaper. Bakkenfor disse er "trekanten" sentral som stedets urbane kvartal. Skal den urbane karakteren styrkes bør en tenke kvartaler og gater i stedet for veier også i den videre planleggingen.

15.1.2: I forbindelse med planleggingen av gater bør en i tillegg til det funksjonelle også ta hensyn til hva som oppleves som viktige steder på Kalvåg. Ved å lage et kryss på et sted markeres stedet ved at det blir liggende ved to gater og ikke bare en. Det er derfor ikke likegyldig hvor nye gater legges.

Således bør det komme en tverrgate ved Bedehuset, som tradisjonelt oppleves som et sentralt sted for innbyggerne på Kalvåg.

Av samme årsak er det også et poeng at det knyttes flere trafikkårer til skulen, sparebanken og Prylesvingen ved Buvika.

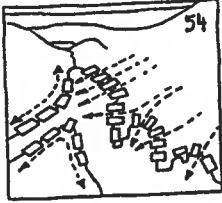
15.1.3: Sentrum vil i framtiden bli belastet med en del trafikk til og fra Kalvøya. Dette krever et bedre veinett i sentrum. For ytterligere å avlaste veiene bør en også lage rundkjørings-muligheter eller snumuligheter.

15.1.4: Disse behovene løses foreløpig best ved å bygge en parallell vei eller gate nord for den eksisterende fra Hansplassen til Prylesvingen. Dette bør bli en trafikkåre som har snumuligheter i begge ender. En slik løsning lager kvartaler og muligheter for fortetting i sentrum.

15.1.5: Veien løser dessuten også trafikkproblemet i forbindelse med skulen. Fra denne veien kan det lages en god felles adkomst til denne og den nye barnehagen, samtidig blir også sparebanken mer sentral (fig:53).

15.2: Sjøbuene

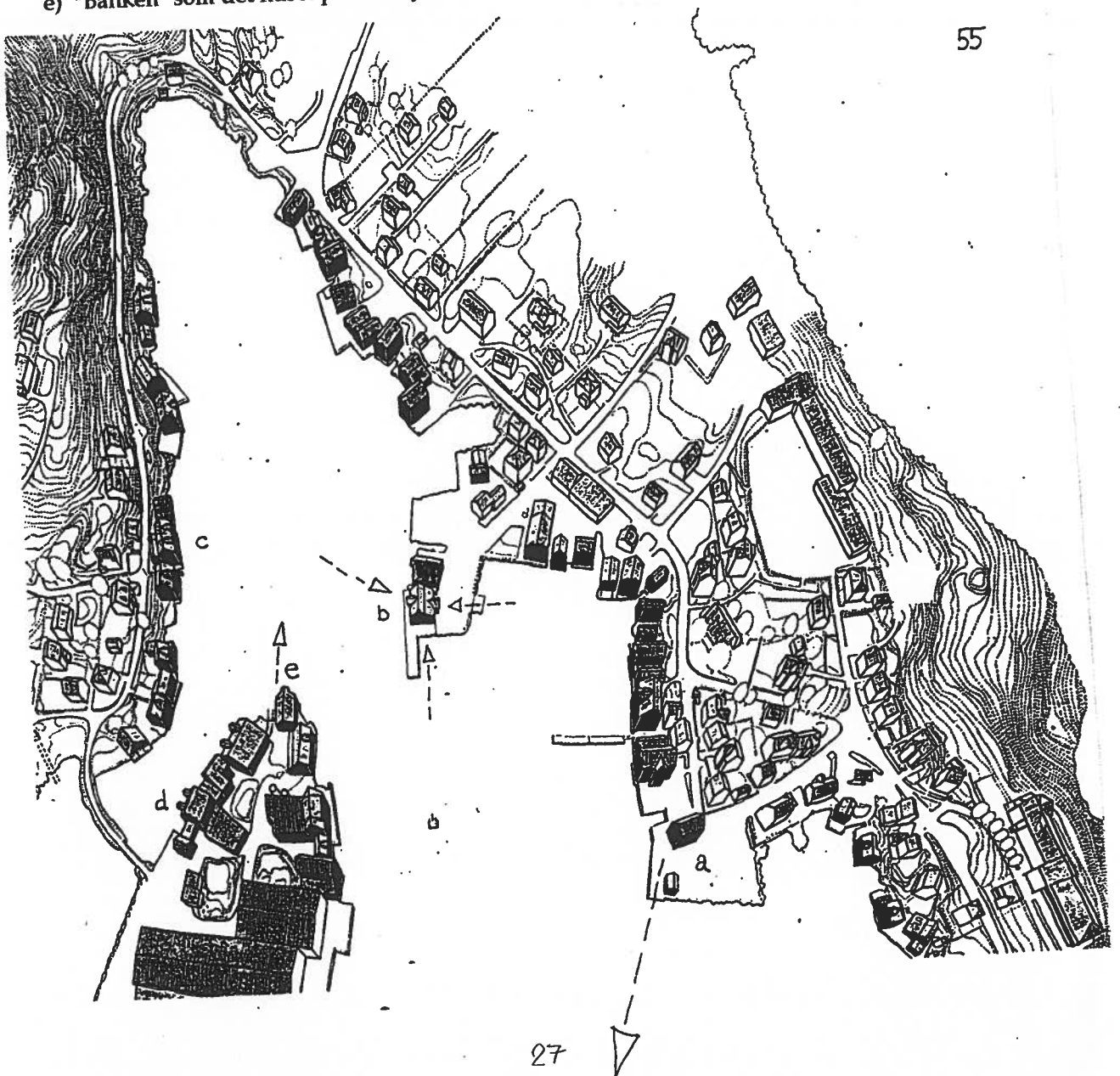
15.2.1: Som nevnt i analysen ligger sjøbuene som et belte langs sjøen. Det er som nevnt et poeng å bygge flere buer langs strandlinjen for å forsterke den karakteristiske tette strukturen i sentrumsområdet.

15.2.2: Buene på nordsiden av vågen ligger i prinsippet med møneretningen mot sjøen mens buene på sørsiden ligger med møneretningen langs stranden. På vestenden av Kalvøya har buene møneretning vestover (fig:54). Dette er prinsipper man bør ta stilling til ved nybygging for at det eksisterende miljøets karakter ikke skal forrykkes i for sterk grad.

15.2.3: I den karakteristiske fasaderekken til sjøbuene er det i første rekke 4 steder som peker seg ut (fig:55):

- Knutsenhuset ved Amtskaia som er bruhodet mot omverdenen
- Knutholmen med restaurantbygningen som det sentrale stedet midt inne i sentrumsbassenget
- Lisetbua som museumsbygg og bilde på fortiden.
- Vamråkbua som museumsbygg og eksponent for kontinuiteten i fiskeindustrien.
- "Banken" som det huset på Kalvøya som markerer sterkest i det indre havnebassenget.

15.3: Annen bebyggelse

15.3.1: Bebyggelsen bak rekken av sjøbuer har en mer sammensatt karakter og her står en friere i utformingen av nye bygg. Det en likevel må passe på er at dimensjonene på nybyggene ikke fraviker for mye fra de eksisterende og at de står i et meningsfylt forhold til disse.

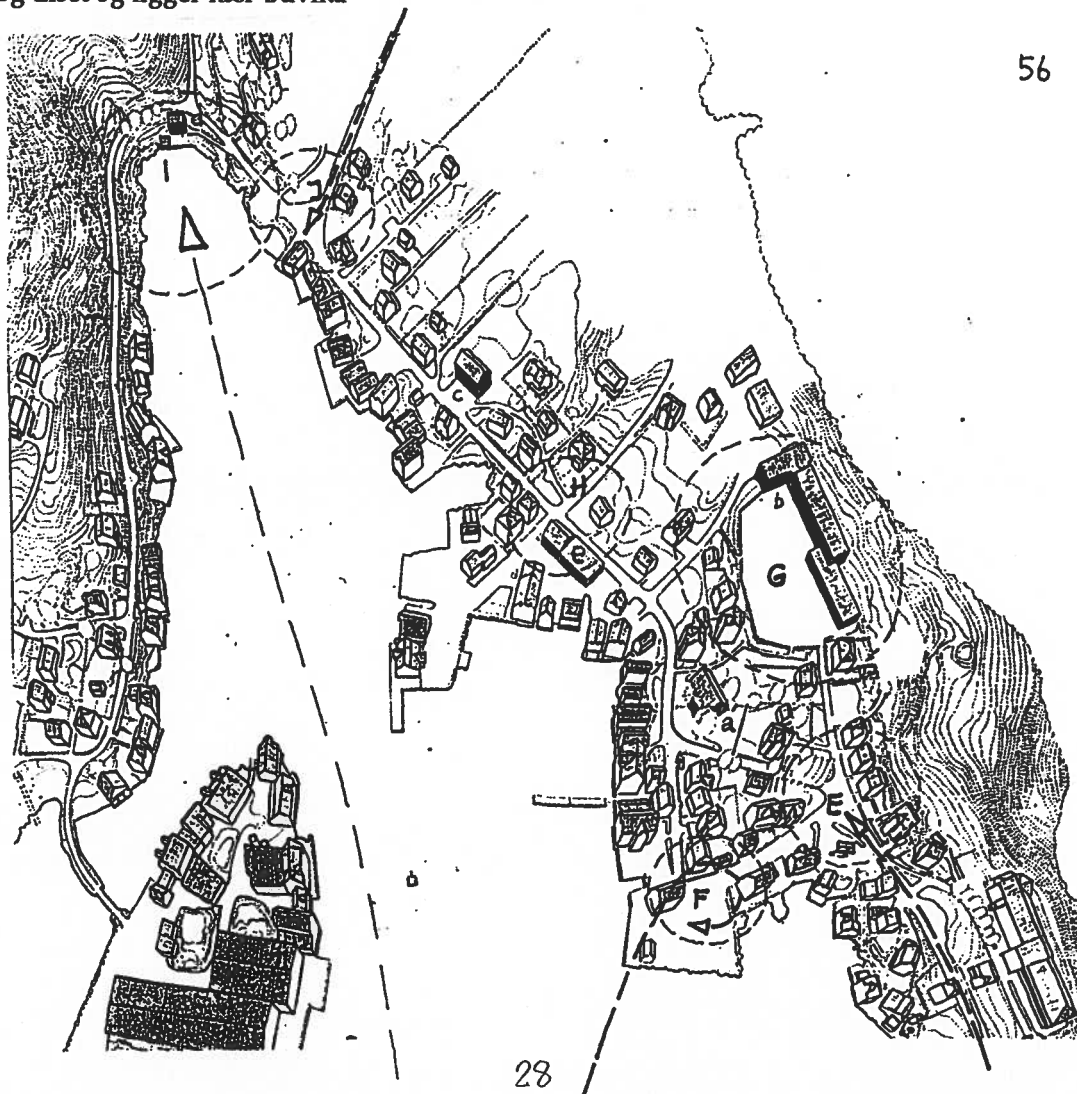
15.3.2: I denne bebyggelsen er det først og fremst 5 bygg som skiller seg ut (fig.56):

- a) Sparebanken i "Svingen"
- b) Skulehuset
- c) Bedehuset
- d) Huset innerst i Buvika.
- e) Forretningsbygget der veien fra Knutholmen til Purkehaugen krysser veien rundt vågen.

15.3.3: Bebyggelsen bør som før nevnt fortettes. Det bør også tenkes plasser eller pusterom i bebyggelsen som skaper steder å komme til.

Her peker i første rekke 4 områder seg ut(fig. 56):

- E) Området rundt Hansplassen som markerer adkomsten til Kalvåg for de landveisfarende østfra.
- F) Området like innenfor Amtskaia som skal fange opp de som kommer inn i bebyggelsen fra eventuell rutebåt eller andre større passasjerbåter.
- G) Området rundt Skuleplassen som den tradisjonelle festplassen .
- H) Området der veien mellom Purkehaugen og Knutholmen krysser veien rundt vågen.
- I) Buvika som endepunktet på ferden inn Kalvågen med båt. Dette stedet er på mange måter selve Kalvåg (fig.56).
- J) Området rundt Prylesvingen. Denne markerer adkomsten vestfra langs veien fra Steinset og Liset og ligger nær Buvika

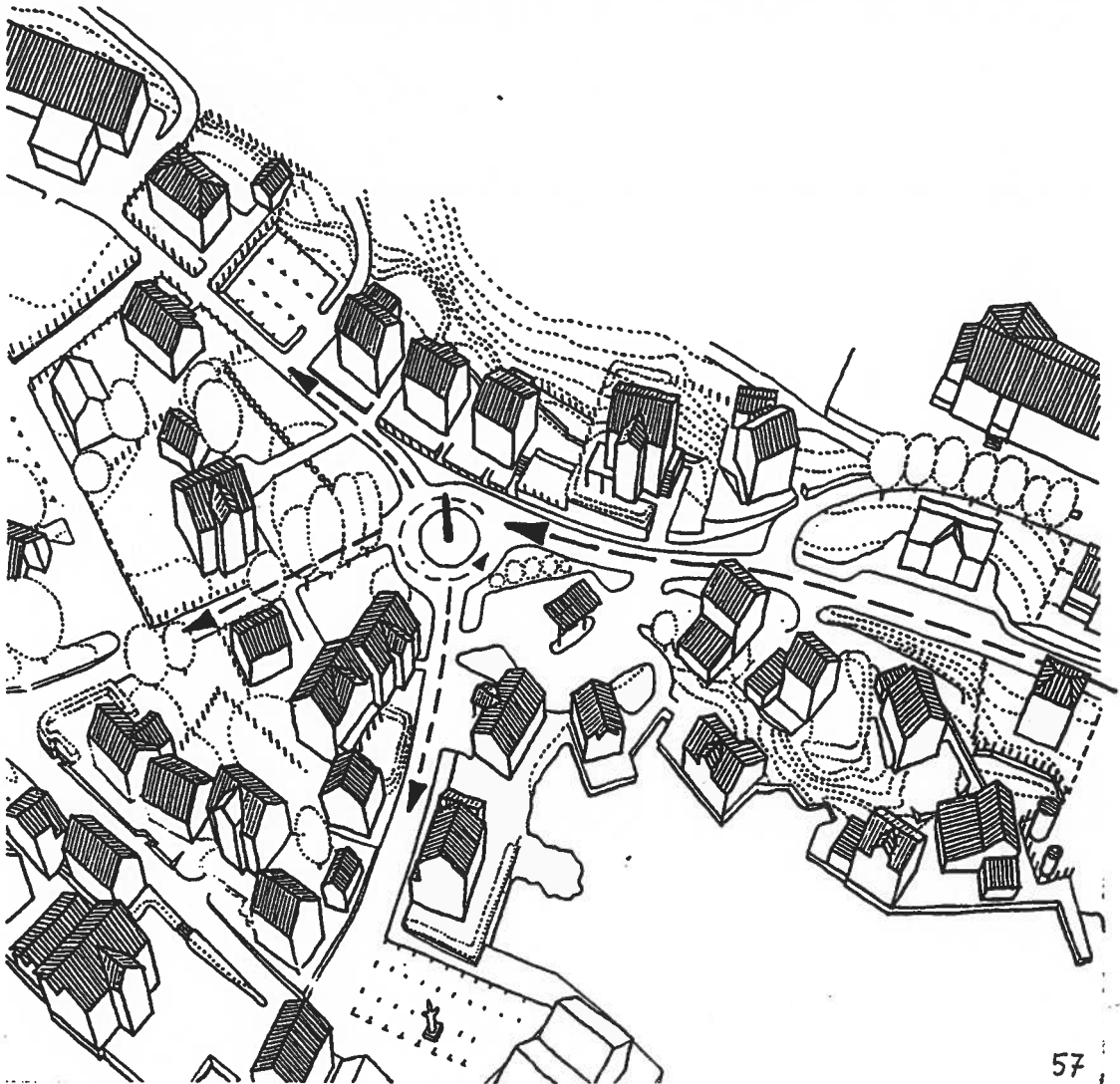
16: Spesielle rettledere

16.1: Hansplassen (fig:57)

Hansplassen har som nevnt tradisjoner som festplass. Her stod det tidligere forsamlingshuset "Framsteg" og på plassen var det lenge vanlig å plassere julegrana.

Plassen er fremdeles sentral i opplevelsen av Kalvåg som det stedet der man langs landeveien fra øst kommer ned i tettbebyggelsen. Her fordeler veiene seg mot viktige steder inne i bebyggelsen.

For å markere plassen i framtiden som et sted å komme til, og for å løse de trafikkale problemene, er det her naturlig å lage en rundkjøring. Sentrum i rundkjøringen blir da et viktig punkt som kan brukes til å markere Kalvåg. Her kan en plassere objekter som sier noe om tettstedet og det som foregår der (fig:57).

57

16.2: Amtskaia (fig:58)

16.1.1: Amtskaia er et svært sentralt sted i bebyggelsen der den stikker fram og i første rekke tar imot de som kommer med båt til Kalvåg. Tradisjonelt er Amtskaia en port mot omverdenen da det var her fylkesbåten la til i mange år. Men den tar også imot de som kommer med bil. Av disse årsaker er det viktig å markere dette også som et sted.

Siden et viktig trekk ved Kalvåg er den urbane karakteren, er det derfor her naturlig å lage en plass. Plassen er byenes ropunkter hvor mennesker samles til aktiviteter i eller rundt noe.

16.1.2: Det foreligger planer om å bygge ved Amtskaia, og i denne sammenheng er det viktig å tenke på disse momentene. Dessuten bør en legge til rette for at passasjerbåter i framtiden kan få et anløp her.

Bebyggelsen i området vil av disse grunner bli en viktig del av Kalvåg sitt ansikt utad og derfor er det viktig også å tenke nøye gjennom utformingen av husene mot sjøen. Stedet burde således være ideelt for forretninger.

16.1.3: Skal en legge til rette for disse aktivitetene må her være parkeringsmuligheter. Dette kan kombineres ved å lage den nevnte plassen. Denne må imidlertid også kunne brukes til andre aktiviteter som torghandel, festplass o.l. Slik er det viktig at plassutformingen er generell, og har mening også når det ikke er lov å parkere der.

16.1.4: Plassen bør skjermes mot vær og vind ved at det bygges hus rundt. Den er dermed inne mellom husene på Kalvåg, og får en lukket karakter som gjør at den vil fungere som noe annet enn en kai. Den blir det første stedet man kommer til etter å ha kommet i land på kaia.

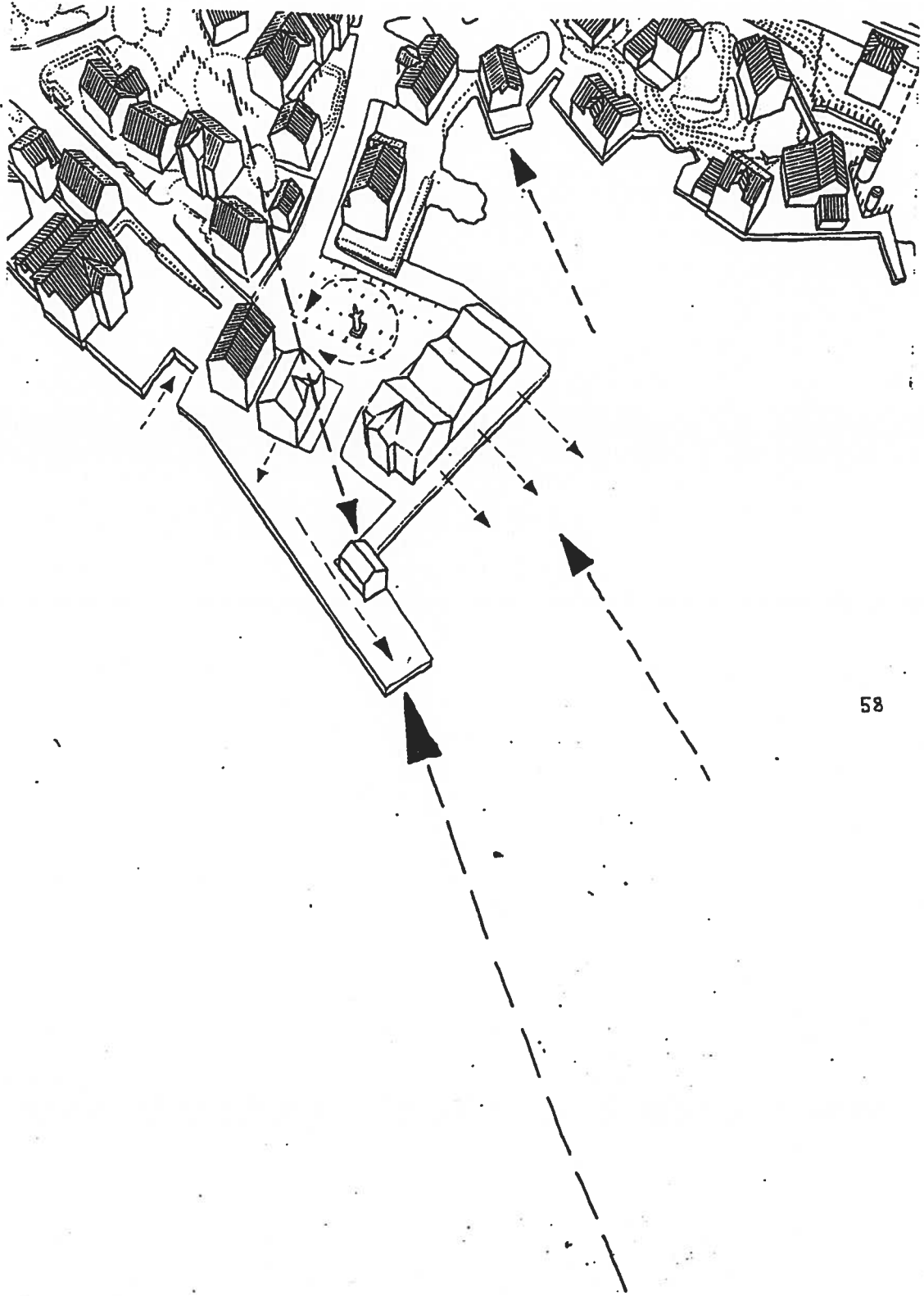
16.1.5: Jeg vil her poengtere viktigheten av å ikke fylle plassen med faste elementer eller plante den til med grønt. Dette er en plass og ikke en park. Det er et urbant sted og bør på grunn av sin nærhet til sjøen delvis betraktes som en "bryggeplass", og på en brygge vokser det ikke trær.

16.1.6: Selve Amtskaia bør få plass på utsiden av bygningene og strekke seg ut mot ankommende båter og ta imot disse. Slik var også kaien utformet før. Dette vil også markere Myrneset som kaia ligger på og skille dette fra Myrnesvika på nordsiden.

Av denne grunn er det også viktig at det ikke blir fylt vesentlig ut i Myrnesvika. Den nye sjøbua der, posthuset og Lisehuset bør således ha god kontakt med sjøen. Der kan eventuelt være en kombinert gangvei og brygge langs stranda.

16.1.7: Den nye rekken med hus bør for å ta i mot båtene, vende seg innover mot innseilingen og ikke legge breidsiden til denne. Dette gjøres best ved å legge møneretningene denne veien. Dette er dessuten et viktig moment i forhold til Kalvåg sin allerede opparbeidede identitet.

16.1.8: Det er kommet et forslag om å bygge opp igjen den gamle bua ved Knutsenhuset. Dette er en interessant ide. Huset bør imidlertid skyves litt lenger ut på bryggekantene slik at det ligger i liv med Knutsenhuset mot plassen. Dette vil også gjøre det mer synlig mot innseilingen noe som bør være av betydning dersom det skal brukes kommersielt. Huset vil således få en enestående sentral plassering i likhet med de andre husene her.

58

16.3: Skuleområdet (fig:59)

16.3.1: Skulen er i dag et samlingspunkt for hele bygda. Her foregår arrangementene i forbindelse med årets merkedager. Men slik adkomsten til anlegget er i dag blir anlegget liggende i en unaturlig bakevje. Det er viktig at dette endres for å markere anleggets viktighet.

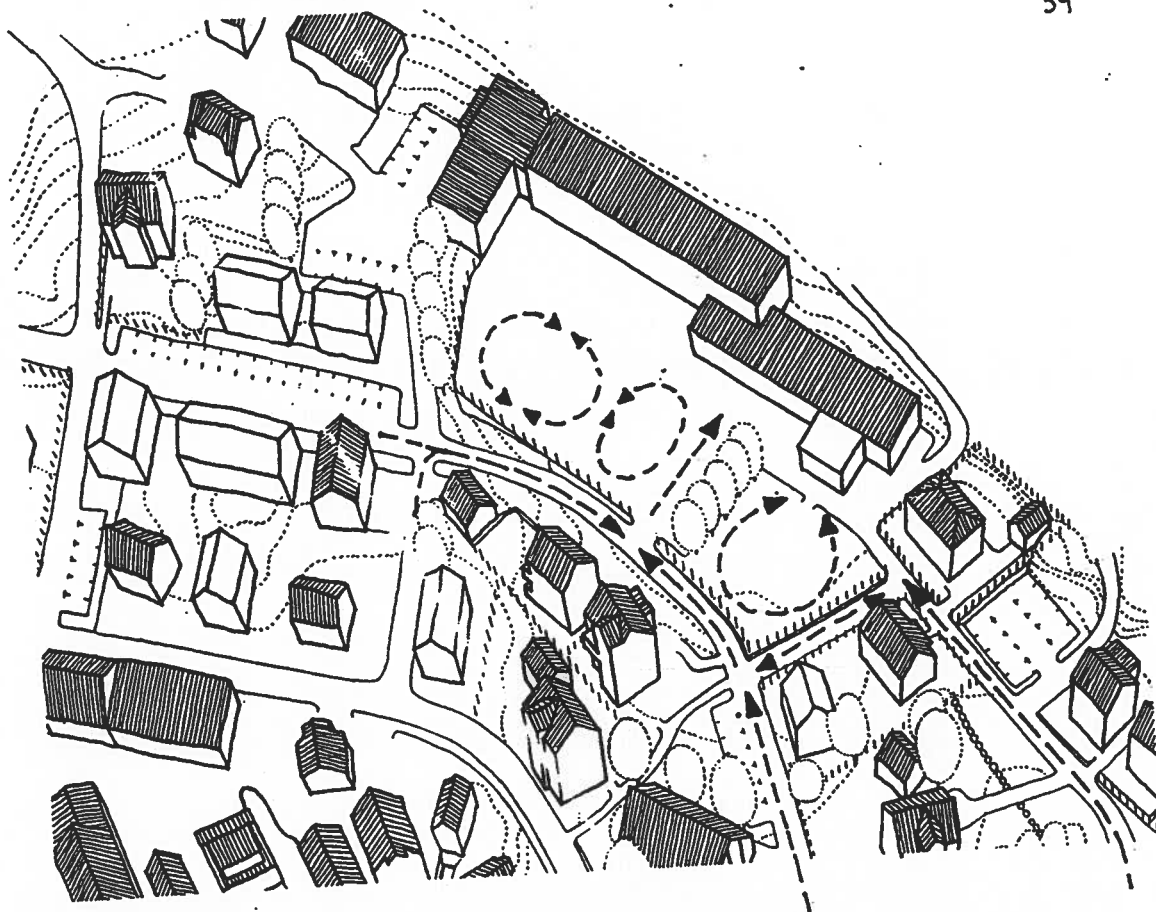
16.3.2: Det foreligger planer om å bygge ut en barnehageavdeling i anlegget. Denne vil bli lagt ved dagens innkjøring til plassen. Dette er uheldig blant annet av trafikkale årsaker.

16.3.3: Som nevnt er et av årsakene til at det bør bygges en ny parallell vei at skulen da blir mer sentral og lettere tilgjengelig. Man kan da få en adkomst til anlegget mellom barnehagen og skulen, en adkomst som har kontakt både med østre og vestre del av sentrum. En slik adkomst vil også ligge mer naturlig i forhold til dagens hovedinngang til skulen og hindre kryssende trafikk i barnehagen.

16.3.4: På østsiden av skuleplassen bør det også legges en tverrvei slik at det er mulig å kjøre til den østre inngangen til barnehagen uten å måtte snu eller rygge tilbake.

16.3.5: Inngrepene vil også gjøre undervisningsanleggene til et kvartal i tettstedet noe som definerer det på en god måte i den tette bebyggelsen.

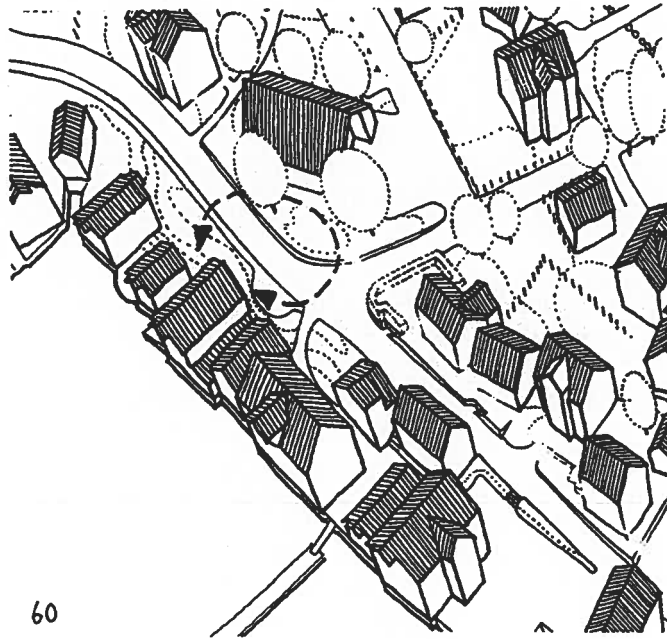
16.3.6: Til slutt vil jeg minne om at skuleplassen er mange unger sitt første virkelige møte med det offentlige rom. Det er et sted hvor ungene tilbringer store deler av sin ungdom. Denne plassen er det derfor svært viktig å gi en meningsfull og variert utforming. Den bør gjennomtenkes nøye. Der bør være både steder å sitte og steder å bevege seg. Det å bare lage en stor plass der "en kan gjøre alt", er skjelden noen god løsning. Skoleplassen er et viktig satsningsområde i Norsk Kulturråd.

16.4: Svingen (fig:60)

16.4.1: Svingen er et sted med lange tradisjoner. Her var det som nevnt i analysen før en vannpost med benker rundt. Dette var således et naturlig samlingspunkt. Samtidig er det et sted med utsikt mot viktige deler av sentrum.

Her kan det derfor ved hjelp av benker og et lyspunkt etableres et sted der mennesker kan treffes på sin spasertur i sentrum. Kanskje kunne her også lages en fontene.

60

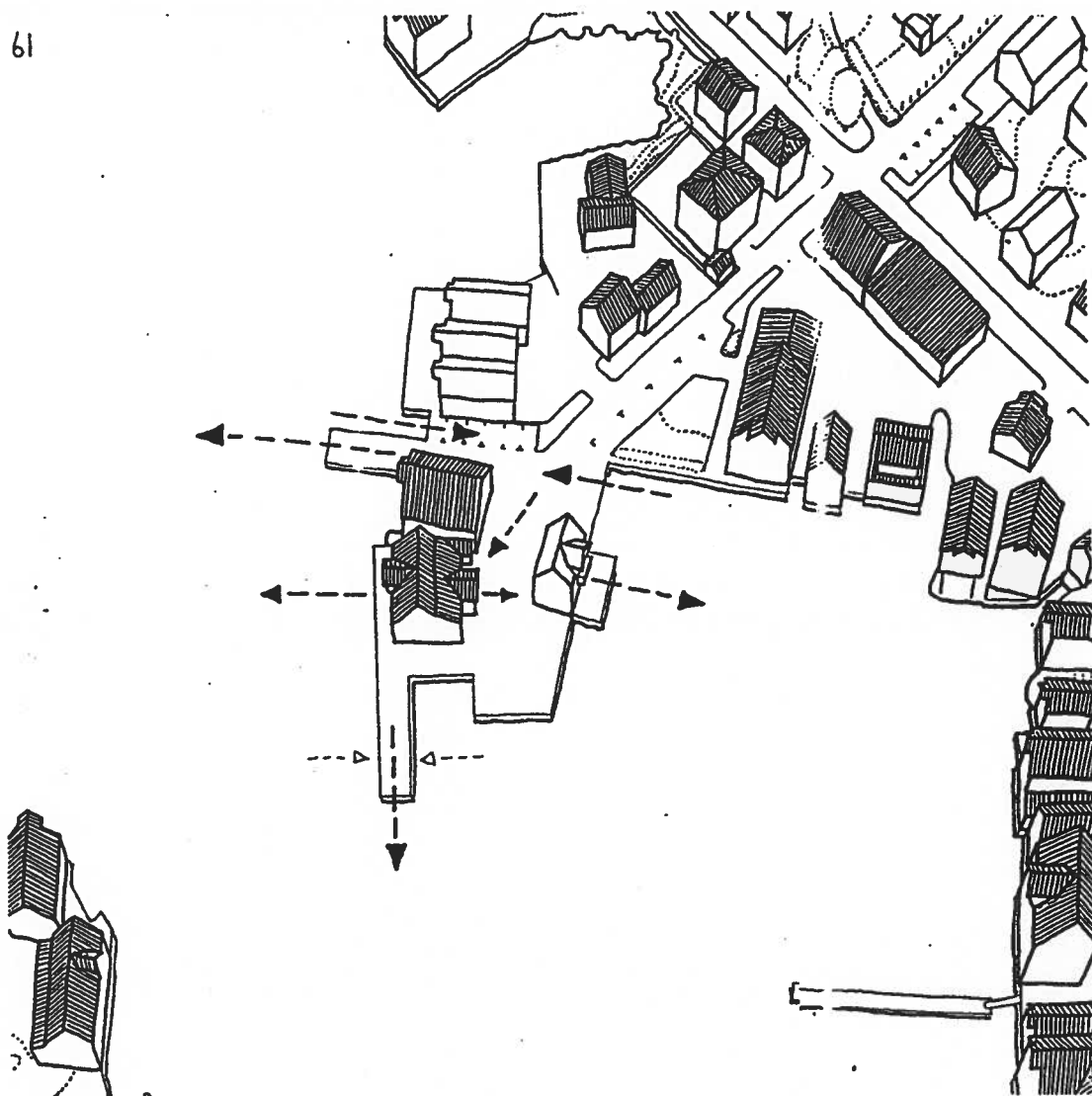
16.5: Knutholmen (fig: b)

16.5.1: Sentralt i sentrumsområdet ligger også Knutholmen. Dette er som nevnt et svært viktig sted i Kalvåg og i de senere årene har det nærmest blitt et samlende begrep. Således er det viktig å merke seg at dersom skillet mellom land og holme ikke beholdes på ett eller annet vis så blir begrepet "Knutholmen" meningsløst. Dersom skillet forsvinner kan det man snakker om fort bli til "Knutneset".

16.5.2: Den lille hopen mellom Knutholmen og området til Totland bør derfor beholdes slik at man opplever skillet når man går ut på holmen. Dersom dette ikke lar seg gjøre må man i alle fall markere et sprang i kaikanten på sørsiden. En pir mot sør her ville som tegningen viser markere spranget på en noenlunde bra måte.

16.5.3: Like viktig er det at begrepet "Piren" blir tatt hensyn til. En pir er en tynn lang brygge som stikker ut i sjøen. Dette betyr at dersom man øker bredden på denne i særlig grad, så forsvinner også dette begrepet.

16.5.4: Bygningene på Knutholmen bør stå i et meningsfylt forhold til sine omgivelser, de skal på en måte vise at de vet om det som foregår både på sør-, øst- og vestsiden av holmen. Derfor er det viktig at de vender noen gavler i disse retningene eller i det minste at fasadene her gjennomtenkes spesielt godt. Utformingen slik den er i dag er meningsfull, men det er viktig at også eventuelle nybygg på nordsiden vender seg mot viken der.

16.7: Området ved Lisethbua og Vamrákbua (fig. 63)

16.7.1: Dette området bør det gjøres minst mulig inngrep i. Buene og deres nærområde er tenkt brukt tildels som museumsområde og eventuelle inngrep bør derfor gjøres med stor forsiktighet. Således bør eventuelle nybygg forholde seg ekstra lojalt til de proposjoneringsregler og den fargebruk som disse verneverdige byggene har. Jeg vil her henviser til det som er nevnt om dette i analysen.

16.7.2: I en slik vernesammenheng er det to grunnleggende måter å behandle byggene på. En måte er å *restaurere* det eksisterende og en annen måte er å *rehabiliterer* dette.

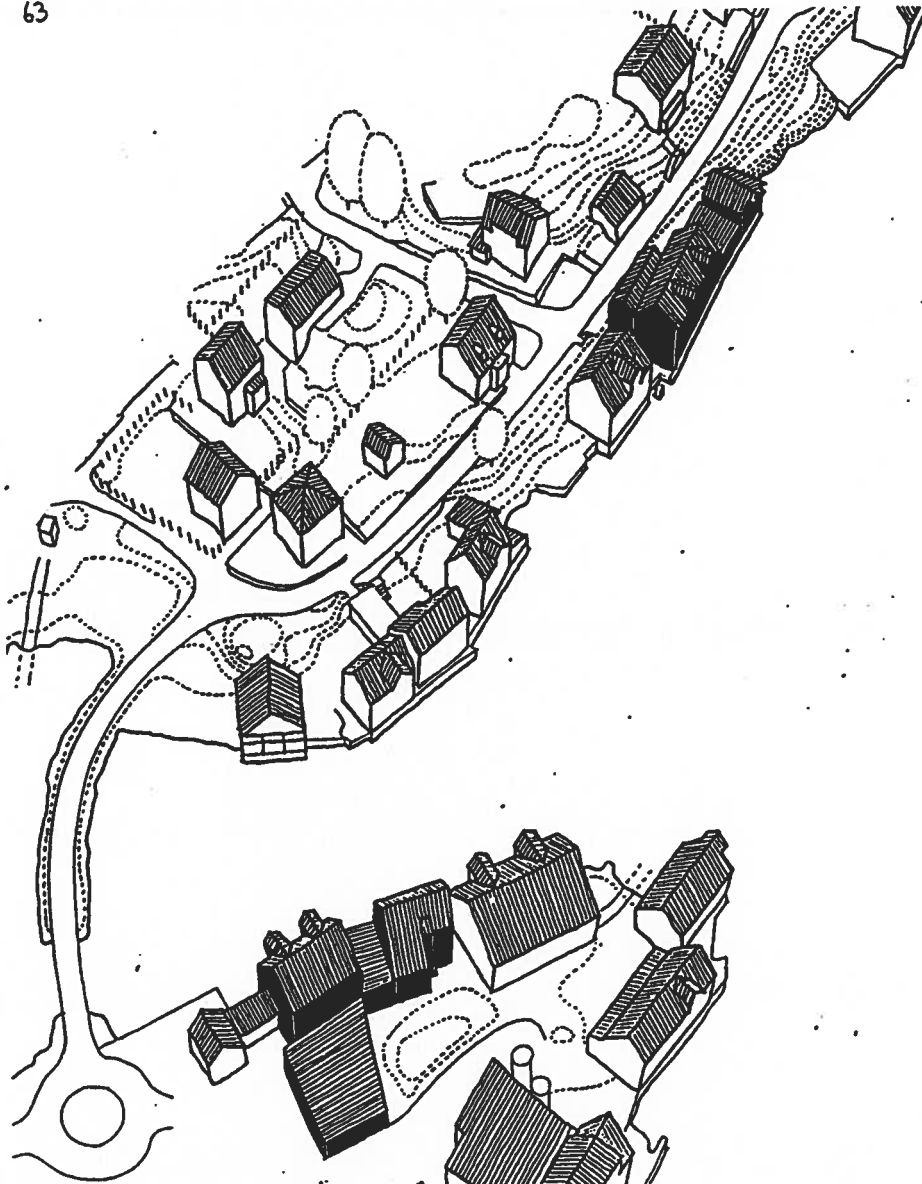
16.7.3: De byggene som har en spesiell egenverdi bør vernes og restaureres. Et eksempel her er Vamrákbua.

16.7.4: De byggene som er viktige å ta vare på fordi de er med på å skape et helhetlig visuelt miljø, kan rehabiliteres. Det vil si at de kan få et nytt innhold, men uttrykket bør ha et vist samsvar med det eksisterende. Dette gjelder de fleste buene i sentrum av Kalvåg.

Her er blant annet idéen med å lage overnattingsplasser meningsfull da mange av buene inneholdt denne funksjonen i utgangspunktet også. Disse overnattingsstedene ble da kalt for "Lossementer". Dette navnet kunne gjerne blitt brukt i dag også siden mange av turistene kommer til Kalvåg for å fiske.

Bruk av slike innarbeidede navn vil også være med på å videreføre Kalvågs identitet.

63

16.6: Buvika (fig:62)

26.6.1: Buvika er som nevnt blant annet endepunktet for innseilingen på Kalvågen og stedet der veiene vestfra møter sjøen. Dette er på en måte selve Kalvåg. Derfor er det som skjer i denne vika svært viktig.

16.6.2: Utformingen her skal ta i mot de som beveger seg mot området på en måte som skaper interesse og nysgjerrighet. Området bør bli et sentralt møtested hvor Kalvågs karakterer smelter sammen til et meningsfylt anlegg både formalt og funksjonelt.

16.6.2: Det er i dag planer om å bygge en småbåthavn her. Dette er et svært interessant prosjekt. Anlegget kan og bør ha en slipp. Denne vil bli en urban tolkning av den fjæra som er der i dag, samtidig som den vil gi mulighet for å ilandsette båter som skal pusses opp eller fraktes til andre steder.

16.6.3: Det er imidlertid viktig at stedet ikke preges av fyllinger men at det lages skikkelige kaifronter som er et tettsteds mest meningsfulle avgrensning mot sjøen (fig:63).

16.6.4: Bebyggelsen i Buvika bør som nevnt forholde seg til de to bebyggelsesstrukturene som møtes her. Derfor bør eventuelle nybygg på nordsiden ha møneretningene mot sør og nybyggene på sørsiden ha møneretningene mot øst.

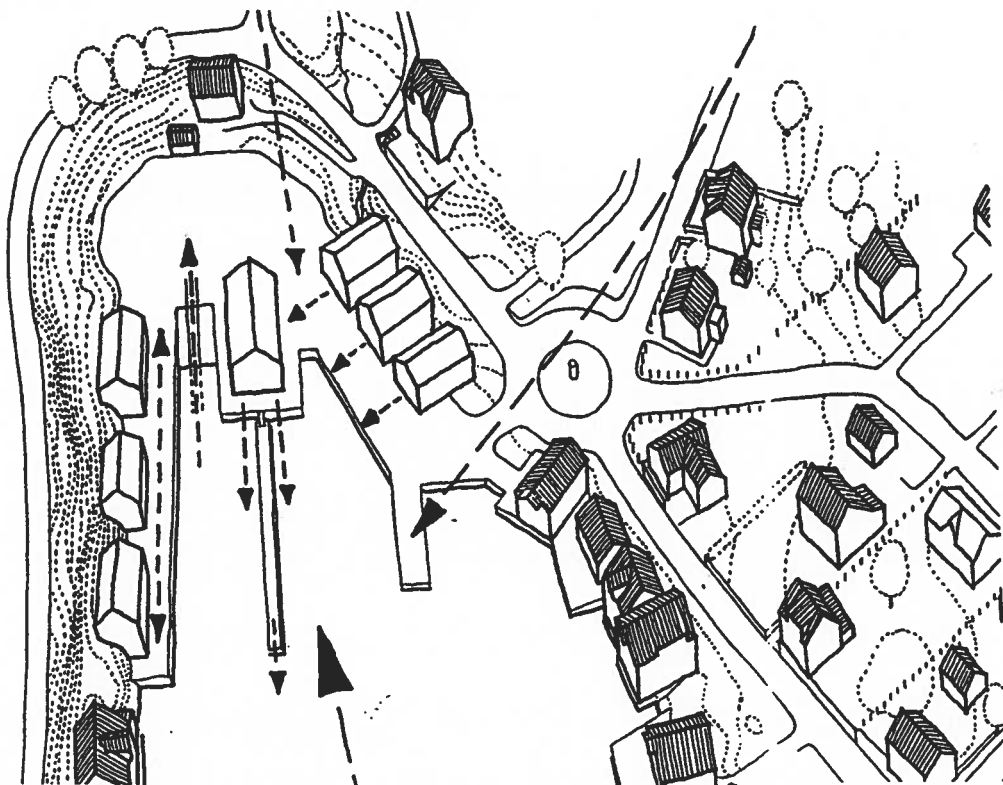
16.6.5: Det er også svært viktig at det kommer et bygg sentralt i anlegget, og dette må ha møneretningen mot øst. Dette vil bli selve målet for innseilingen og må derfor ta i mot båtene på en best mulig måte. Det er da også viktig at fasaden på dette bygget får en gjennomtenkt utforming som står i et meningsfylt forhold til bebyggelsen i resten av det indre havnebassenget.

16.6.6: Til slutt bør så en eventuell pir legges i forlengelsen av det sentrale bygget og strekke seg mot de som kommer inn vågen.

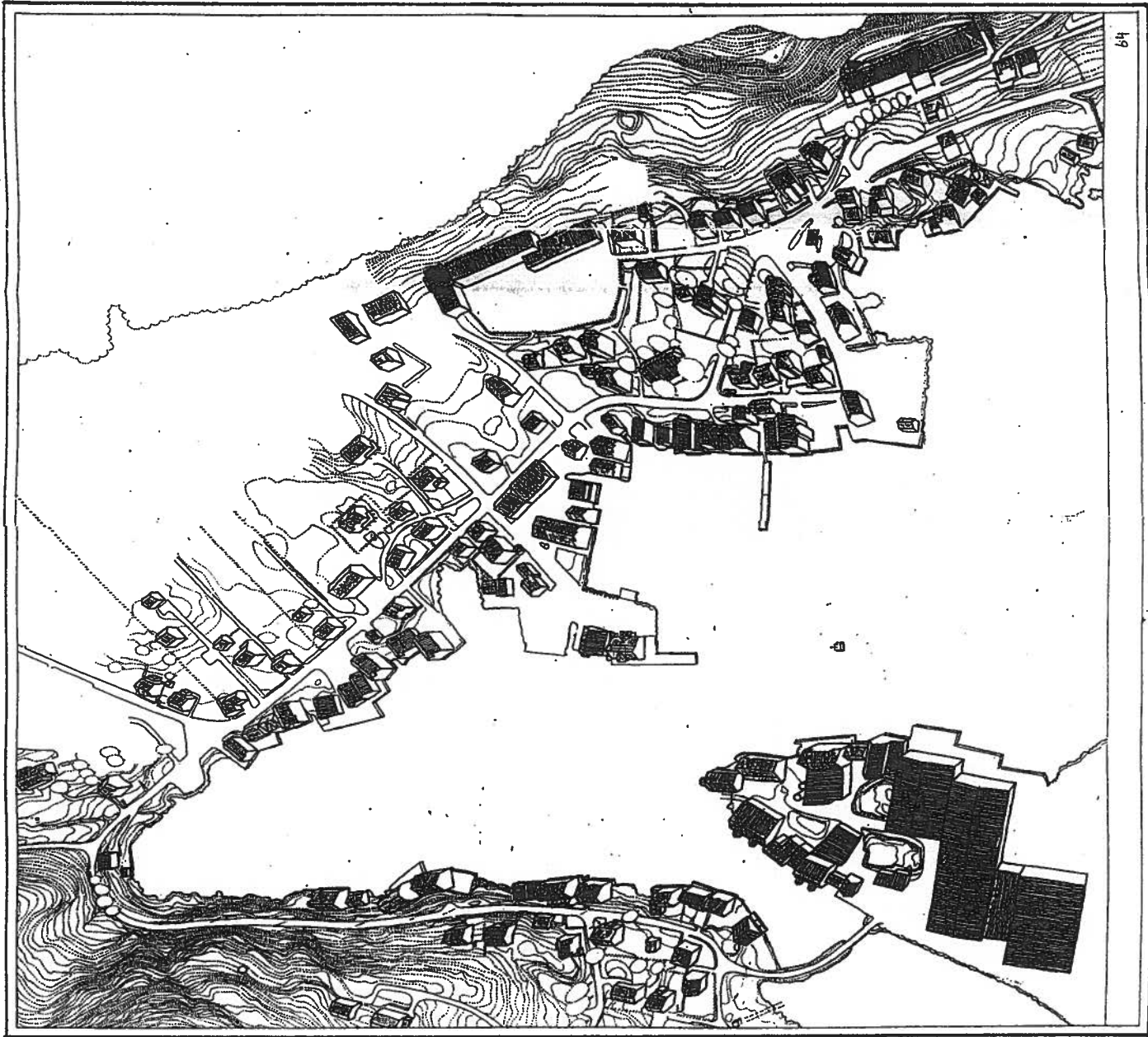
16.6.7: Veien ned på kaien bør legges ut fra Prylesvingen. Dette fordi de veifarende vestfra skal møte sjøen når de kommer ned bakken og dermed ha en følelse av å komme helt fram til Kalvågen.

Dette vil dessuten gi den beste adkomsten også rent funksjonelt og gjøre det mulig for større biler å frakte båter og andre ting til og fra anlegget.

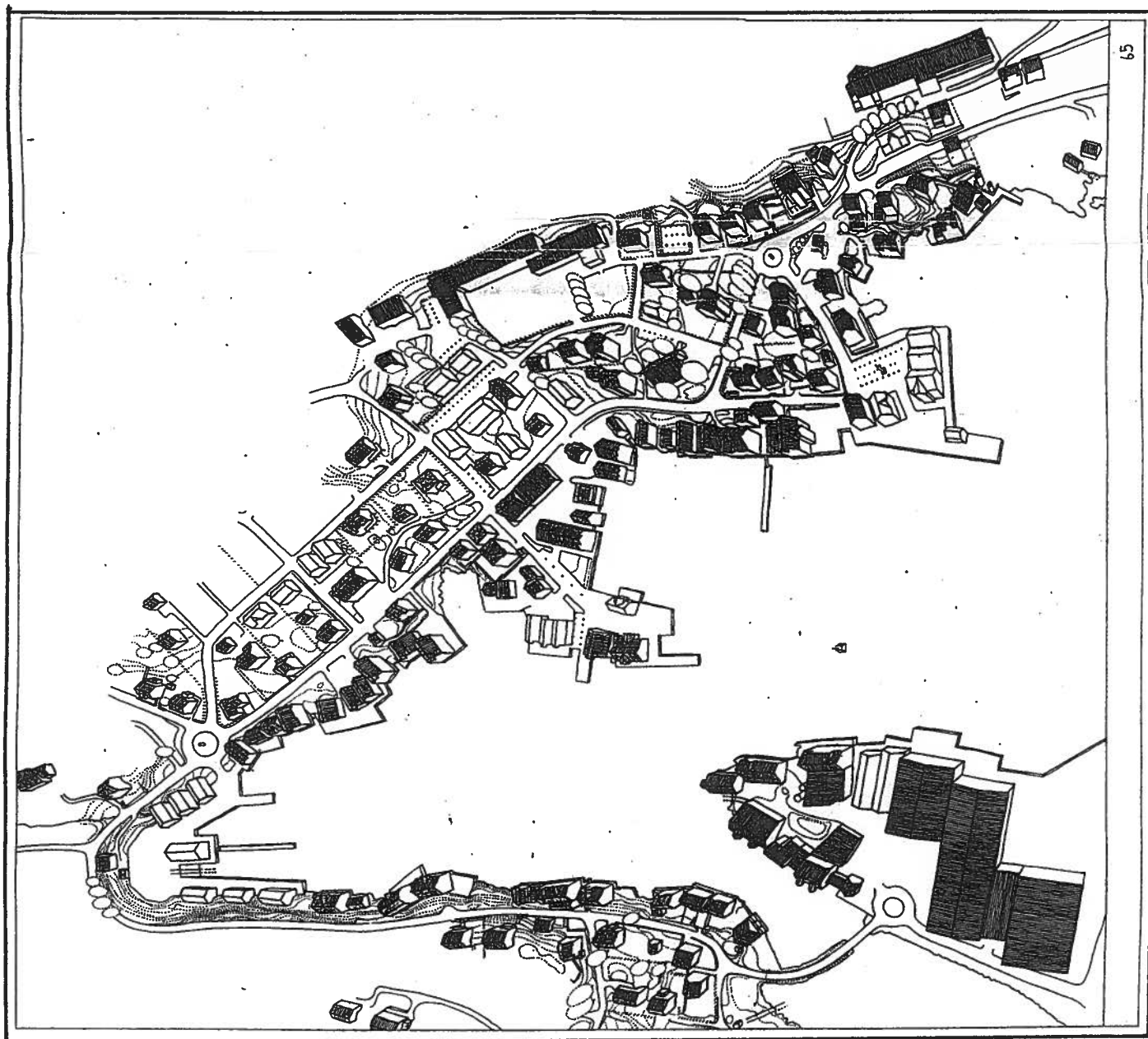
62

16.8: Kalvåg i dag (fig. 64)

16.9: Kalvåg slik det kan se ut om noen år (fig: 65)

16.10: Kalvøya (fig:7)

Kalvåg er altså et spesielt sted med spesielle miljømessige og bygningsmessige kvaliteter. I de senere år har innbyggere klart å markedsføre stedet slik at Kalvåg er kommet på kartet på en positiv måte. Utallige brosjyrer og annet viser oss en bebyggelse med et unikt gammelt sjøbumiljø.

Spesielt er det også at Kystmuseet i Sogn og Fjordane har investert på stedet ved å kjøpe verdifulle sjøbuer. Planen er å drive den historiske fiskemottaksaktiviteten videre og således være med på å beholde det gamle miljøet.

Blant annet på grunn av dette er det store muligheter for å drive utstrakt turistvirksomhet på Kalvåg i framtiden.

Domstein og andre på Kalvøya er dagens form for fiskemottak og er således en naturlig fortsettelse av den historiske aktiviteten. Dette sikrer kontinuiteten, setter det gamle sjøbumiljøet i et naturlig perspektiv og sikrer aktivitet og arbeidsplasser på Kalvåg i årene fremover.

16.10.1: Det er store utbyggingsplaner på Kalvøya, og moderne produksjonsmetoder setter spesielle krav til utformingen av nye bygninger.

Men på samme måte som produksjonsmetodene setter krav så setter også omgivelsene her krav til utformingen av de nye byggene. Byggingen må altså ikke være tilfeldig i forhold hverken produksjonsbehovene eller det eksisterende bygningsmiljøet.

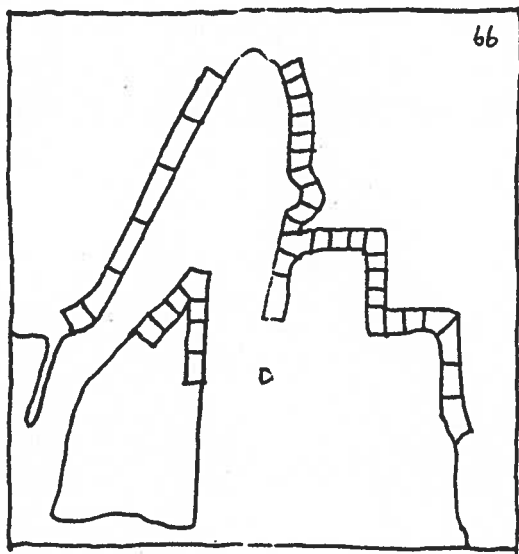
Dette er viktig av spesielt to grunner:

A: stedet ligger svært nært og synlig i forhold til det historiske sjøbumiljøet som Kystmuseet og andre har investert i.

B: Kalvøyas plassering i forhold til adkomsten til Kalvåg med både båt og bil.

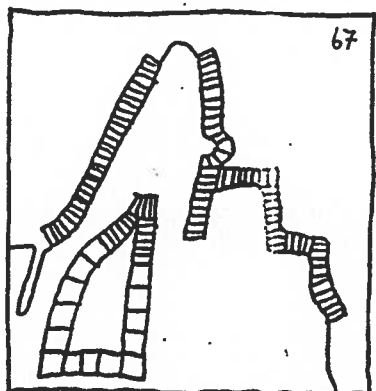
Dette er momenter som gjør at hvordan man bygger på Kalvøya kan få stor betydning for markedsføringen ikke bare av Kalvåg, men også industrien på Kalvåg i fremtiden.

Hva kan så gjøres for å tilpasse seg det eksisterende miljøet på en bærekraftig og realistisk måte.

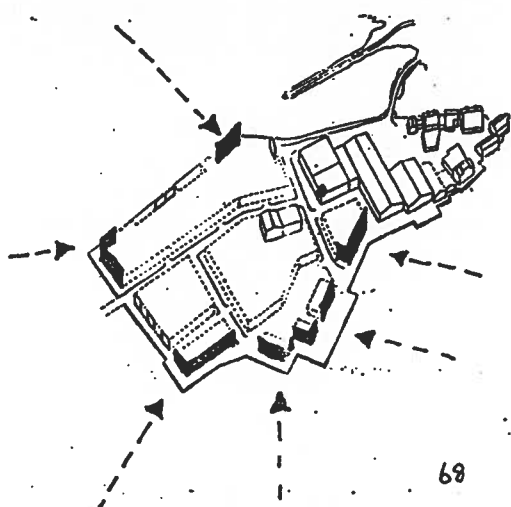

16.10.2: Et karakteristisk trekk ved Kalvåg er som tidligere nevnt de røde sjøbuene som ligger som et belte langs sjøen i hele sentrumsområdet. Buene vender seg mot sjøen med gavler og vinder og sier oss noe om avhengigheten til dette elementet. Innenfor disse gamle industribyggene er det mer forskjelligartet bebyggelse med friere utforming og fargebruk (fig:69).

16.10.3: Noe tilsvarende bør gjøres på Kalvøya, men på en moderne måte som støtter tidens krav. Det er altså viktig at disse moderne industribyggene også vender seg mot sine omgivelser og sjøen og forteller oss noe om at innenfor veggene driver man i prinsippet med det samme nå som før.

16.10.4: Det første som bør gjøres er derfor også her å etablere et belte med bygninger langs sjøen og som står i et visst forhold til denne (fig:67).

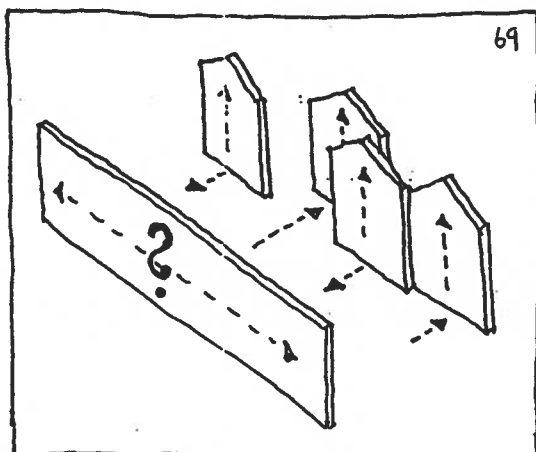
16.10.5: Dette er spesielt viktig på de mest synlige stedene for omgivelsene. Det vil si (fig:68):

- A: fasaden mot sentrumsområdet
- B: fasaden på den nordøstre delen av området som er den kommunale kaien og den østre delen av Totland sitt areal
- C: de punktene av fasaden man seiler mot når man kommer fra Frøysjøen forbi Høgholmen og skal inn gjennom sundet ved Vamråkbua.

16.10.6: Utformingen av disse stedene vil få stor betydning for førsteinntrykket av Kalvåg. Dersom utbyggerne på Kalvøya ønsker å identifisere seg med Kalvåg slik stedet fremstår i folks bevissthet, så er det spesielt på disse stedene dette kan gjøres. Utformingen bør da ha en prinsipiell likhet med de sjøbufasadene man finner ellers på Kalvåg.

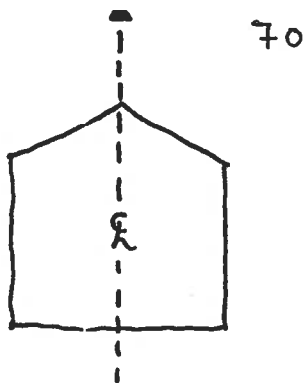
Stedene burde av ovennevnte grunner også ha stor reklamemessig verdi for bedriftene og bør også av denne grunn tenkes gjennom. Dersom bedriften ønsker å identifisere seg med det historiske miljøet på Kalvåg så er det her dette bør manifesteres.

En karakteristisk fasade kan brukes aktivt i markedsføringen av produktene i en tid hvor miljøaspektet vektlegges sterkt også innen industrien.

16.10.7: Disse virkningene kan oppnåes ved å på en moderne måte innføre gavlmotivet, og ved å bruke rødlige farger som fører tankene hen mot sjømiljøet i nærheten.

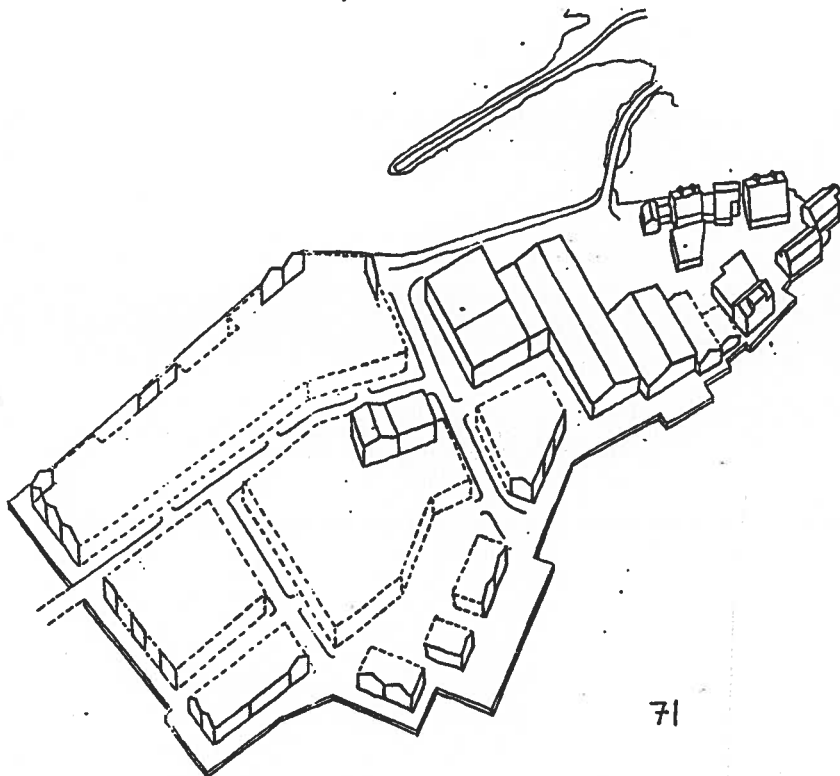
16.10.8: Fasadenes proposjoner, eller forholdet mellom høyde og bredde, bør det også tas hensyn til ved at lange horisontale flater deles opp i skiftende mer vertikale felt.

Skillet mellom disse feltene bør i størst mulig grad utføres som et sprang i fasaden (fig: 69).

16.10.9: Det er her også viktig at vindusfelt og dører plasseres i en viss balanse om midtaksen i hvert felt (fig: 70).

Det kan være mening i å plassere mindre funksjoner som kontorer og lignende mest mulig i randsonen. Dette for å gi fasadene en menneskelig målestokk og for å skape et best mulig kontormiljø.

16.10.10: Innenfor disse fasadene mot omgivelsene står en mye friere i utformingen av bygningene. Her er det bare området selv som setter krav til utformingen. Som antydnet over er også utformingen av husene innenfor fasaderekken mot sjøen ellers i Kalvåg av skiftende karakter.

16.10.11: Fargebruken kan altså her også være mer tilfeldig. Det man likevel må passe på er at husenes høyder har en viss sammenheng med randbebyggelsen.

16.10.12: En viktig moment er også at man ikke planlegger utvendige lagringsplasser i randsonen og spesielt ikke på de viktigste stedene nevnt over. Dette kan gi en følelse av å komme til en ruin, noe som harmonerer dårlig med intensjonen om å presentere stedet for turister og andre som et av de best bevarte fiskeværerne i landet.

FLORØ den 15/04 - 1998

Justert 15/4 - 1998 i forbindelse med utarbeidningen av ny reguleringsplan for Kalvåg sentrum ved ARKI a/s, Florø.

Kolbjørn Nesje Nybø
Amanuensis. siv. ark MNAL